Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду з прав людини (вересень 2024 року)

Зміст

Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на справедливий суд) 4
ĆELAP v. Croatia (ухв.): стверджуваний заявницею різний підхід національних судів до тлумачення процесуальних норм щодо способу спростування недостовірної інформації та стягнення відповідної компенсації – заяву визнано неприйнятною 4
C.O. v. Germany: стверджуване заявником порушення його права на «презумпцію невинуватості» з огляду на ухвалення кримінальними судами вироків щодо його співпідозрюваних у межах окремого судового розгляду, у яких описувалися дії та умисел заявника з юридичної точки зору – відсутність порушення 7
FABBRI AND OTHERS v. San Marino [GC]: неможливість розгляду цивільних позовів заявників у межах кримінального провадження внаслідок його закриття слідчим суддею – заяви перших двох заявників визнано неприйнятними; відсутність порушення щодо третього заявника 13
KARTVELISHVILI v. Georgia (ухв.): залишення апеляційної скарги заявниці без розгляду у зв'язку з несплатою нею судового збору та недоведеністю перебування у скрутному матеріальному становищі – заяву визнано неприйнятною 20
LONGO v. Italy (ухв.): знесення самочинно збудованого об'єкта нерухомості заявника на підставі припису, виданого кримінальним судом – заяву визнано неприйнятною 24
MORELLI v. Italy (ухв.): регламентація законодавцем підходу, щодо якого існувала неоднозначна практика національних судів, на момент судового розгляду справи заявника, до вимоги реєструватися в двох системах соціального страхування, що зумовила необхідність сплати заявником внесків, відсотків і штрафів за період невиконання цього обов'язку – заяву визнано неприйнятною 28

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя) 34
P.J. AND R.J. v. Switzerland: видворення заявника за межі країни на 5 років через вчинення ним кримінального правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних речовин без урахування його особистих обставин та впливу цього заходу на приватне життя – порушення 34
PINCHUK v. Ukraine: направлення керівником роботодавця заявника запитів до лікарень з метою отримання детальної інформації про його лікування та діагностику – порушення 38

PINDO MULLA v. Spain [GC]: недоліки в процедурі отримання згоди чергового судді на медичне втручання у вигляді переливання крові, застосоване до особи, яка належала до Свідків Єгови, під час невідкладної хірургічної операції, незважаючи на її заздалегідь висловлену письмову відмову від переливання крові за будь-яких умов – порушення 41

S.V.M. v. Ukraine: розкриття інформації про судимість заявника в довідці про несудимість, необхідної для пошуку роботи – порушення 48

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності) 52

MELANDRI v. San Marino: конфіскація грошових коштів, одержаних злочинним шляхом – відсутність порушення 52

YAYLALI v. Serbia: накладення штрафу та конфіскація незадекларованих особистих і законно придбаних ювелірних виробів заявника під час перетину ним кордону – порушення 57

Стаття 14 Конвенції (заборона дискримінації) 62

DE JESUS LOURENÇO JÓIA v. Portugal (ухв.): стверджувана незаконна відмова органів влади в наданні заявнику як працівнику поліції статусу особи з інвалідністю внаслідок війни через відсутність «підвищеного ризику» під час виконання ним службових обов'язків та надання такого статусу іншій особі за подібних обставин – заяву визнано неприйнятною 62

Рішення ЄСПЛ проти України 66

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

ĆELAP v. Croatia (ухв.) (№ 16981/20)

Обставини справи

Заява стосувалася цивільного провадження проти Хорватського радіо і телебачення, яке розпочала заявниця, яка на той час обіймала посаду голови регіональної державної адміністрації (далі – «Адміністрація»), про відшкодування шкоди, заподіяної її честі та репутації внаслідок публікації нібито недостовірної та неточної інформації про її роботу. Зрештою, позов заявниці було відхилено, оскільки вона не виконала процесуальних вимог, встановлених для подачі цивільного позову про відшкодування шкоди.

Листом Адміністрації від 5 квітня 2017 року, надрукованим на її бланку і підписаним працівником з питань інформації та заявницею, як керівником Адміністрації, Хорватському радіо і телебаченню було направлено вимогу про спростування. Невдовзі після цього останнє опублікувало вибачення перед Адміністрацією та заявницею, яке супроводжувалося повним спростуванням опублікованої раніше інформації.

Після подачі заявницею цивільного позову Муніципальний суд міста Осієк (Osijek Municipal Court) рішенням від 12 січня 2018 року задовольнив її вимогу про відшкодування шкоди. Зокрема, він постановив, що вона виконала процесуальні вимоги для подачі позову, відхиливши аргумент відповідача про те, що заявниця напередодні не вимагала спростування від свого імені. Він зазначив, що протилежне випливає з того факту, що відповідач опублікував вибачення не лише перед Адміністрацією, але й перед заявницею як її керівником, таким чином визнавши, що вона фактично вимагала спростування.

15 березня 2018 року Окружний суд міста Вараждина (Varaždin County Court) скасував рішення суду першої інстанції та відхилив позов заявниці, зазначивши, що вона не має права на відшкодування, оскільки заявниця не вимагала спростування недостовірної інформації безпосередньо щодо себе. Замість цього її вимога була викладена в офіційному листі Адміністрації, підписаному заявницею як керівником цього органу.

Надалі заявниця звернулася з екстраординарною апеляцією з питань права до Верховного Суду, стверджуючи, що рішення у її справі залежало від розв'язання кількох питань права, важливих для забезпечення однакового застосування закону та рівності всіх при його застосуванні, щодо яких Верховний Суд ще не ухвалив рішення, а практика судів першої та апеляційної інстанцій з цього приводу не була однаковою. У своєму рішенні від 11 вересня 2018 року

Верховний Суд вказав, що заявниця не виконала процесуальні вимоги національного законодавства для звернення із цим засобу правового захисту, тому визнав її неприйнятною. Зокрема, вона не послалася на конкретні рішення національних судів, які б ґрунтувалися на різному тлумаченні зазначених норм права, а також не навела мотивів, чому вона вважала ці норми важливими для забезпечення однакового застосування права та рівності всіх осіб при його застосуванні.

Також заявниця звернулася з відповідною конституційною скаргою до Конституційного Суду, який своєю чергою відхилив її вимоги по суті та дійшов висновку, що рішення суду апеляційної інстанції було обґрунтованим та не свавільним.

Окрім Хорватського радіо і телебачення, оскаржувана інформація була опублікована ще кількома іншими ЗМІ. Заявниця звернулася до трьох з них з вимогою про спростування у такий самий спосіб, як і у цій справі, а згодом подала цивільні позови про відшкодування шкоди. В усіх трьох випадках її вимоги були задоволені остаточними рішеннями національних судів.

Звертаючись до ЄСПЛ, заявниця, із посиланням на пункт 1 статті 6 Конвенції, скаржилася на свавільність висновку суду апеляційної інстанції про те, що заявниця не вимагала спростування недостовірної інформації відносно себе і, таким чином, не дотрималася процесуальних вимог для подачі позову про компенсацію. У зв'язку з цим вона стверджувала, що тлумачення закону цим судом щодо способу, в який необхідно вимагати спростування, відрізнялося від тлумачення інших національних судів, які задовольняли її вимоги у справах з аналогічними фактичними обставинами.

Оцінка Суду

Уряд стверджував, що заява була неприйнятною, оскільки заявниця не вичерпала усі національні засоби правового захисту. Зокрема, він посилався на те, що вона не виконала формальних вимог для подачі екстраординарної апеляції з питань права про перегляд судових рішень, що не дозволило Верховному Суду розглянути суть скарг, які вона порушила в Суді.

З цього приводу ЄСПЛ зазначив, що заявниця, вважаючи, що рішення Окружного суду міста Вараждина не відповідає національній судовій практиці, дійсно мала у своєму розпорядженні ефективний національний засіб правового захисту, а саме екстраординарну апеляцію з питань права, спрямовану саме на усунення неузгодженостей у судовій практиці (порівняйте з рішенням у справі Mirenić-Huzjak and Jerković v. Croatia (ухв.), № 72996/16, § 54, від 24 вересня 2019 року).

Відповідно до статті 382 Цивільного процесуального кодексу Хорватії (чинної на час розгляду справи), екстраординарна апеляція з питань права може бути подана у разі, якщо рішення у спорі залежало від розв'язання питання матеріального чи процесуального права, важливого для забезпечення однакового застосування закону та рівності всіх при його застосуванні, наприклад, якщо Верховний Суд ще не ухвалив рішення з цього питання, щодо якого існує розбіжність у судовій практиці судів другої інстанції, або якщо Верховний Суд вже ухвалив рішення з цього питання, але рішення суду другої інстанції не відповідало цьому рішенню. У екстраординарній апеляції з питань права заявники повинні були вказати норму права, яка є підставою для оскарження, з конкретним посиланням на законодавство та інші джерела права, пов'язані з нею, а також навести мотиви, чому вони вважають цю норму важливою для забезпечення однакового застосування закону та рівності всіх при його застосуванні (див. положення національного законодавства у справі Mirenić-Huzjak and Jerković, згаданій вище, § 26).

З урахуванням обставин справи ЄСПЛ зазначив про недостатність у такій ситуації простого порушення певного питання права та твердження про його важливість для однакового застосування закону, з метою дотримання процесуальних вимог, необхідних для звернення з відповідним засобом правового захисту. Навпаки, заявниця повинна була послатися на конкретні рішення судів другої інстанції та, крім того, навести причини, чому вона вважала, що порушені нею питання є важливими для забезпечення однакового застосування права та рівності всіх при його застосуванні, чого вона не зробила.

Таким чином, не дотримавшись формальних вимог для подачі екстраординарної апеляції з питань права, заявниця належним чином не вичерпала національні засоби правового захисту (див. також рішення у справі Krpić v. Croatia (ухв.), № 75012/12, §§ 41 та 44, від 31 травня 2016 року).

Враховуючи вищевикладене, ЄСПЛ виснував, що ця заява є неприйнятною відповідно до пункту 1 статті 35 Конвенції, у зв'язку з невичерпанням національних засобів правового захисту і має бути відхилена згідно з пунктом 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву було визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 3 вересня 2024 року, оприлюднена 26 вересня 2024 року та є остаточною.

C.O. v. Germany (№ 16678/22)

Обставини справи

Рішення ЄСПЛ стосувалося скарги заявника, судова справа якого була виділена в окреме провадження, на порушення його права на презумпцію невинуватості, через твердження / формулювання, використані судами у вироці, постановленому у іншому провадженні щодо співобвинувачених заявника, при описі його дій, намірів та їхньої оцінки з юридичної точки зору. Заявник – один із бенефіціарних власників та особисто відповідальних акціонерів німецького приватного банку (далі – «W-Bank»). З 2014 по 2019 рік він був головою наглядової ради W-Bank.

W-Bank був причетний до скандалу «Cum-Ex» – масштабної схеми податкового шахрайства, в якій значні суми відшкодування податку на дивіденди були отримані під фальшивими приводами.

Після викриття схеми «Cum-Ex» прокуратура міста Кельн (далі – прокуратура) розпочала досудове розслідування проти багатьох осіб, яке спочатку здійснювалося як єдине провадження. Зв'язок з операціями W-Bank виник на ранній стадії розслідування. 19 лютого 2016 року прокуратура відкрила окреме провадження щодо W-Bank, спрямоване проти заявника та дев'яти інших осіб.

У ході розслідування під підозру у причетності до шахрайських операцій W-Bank також потрапила значна кількість інших осіб та установ, включаючи не лише його працівників, але й брокерів, компанії з управління активами та інші банки. Розслідування щодо численних обвинувачених просувалося з різною швидкістю.

7 березня 2019 року прокуратура розпочала окреме провадження проти M. S. та N. D., які зізналися у своїй причетності до шахрайських операцій W-Bank та надали слідству вичерпну інформацію. 2 квітня 2019 року M. S. та N. D. було пред'явлено обвинувачення в ухиленні від сплати податків у Регіональному суді Бонна («Регіональний суд») на підставі того, що вони брали участь у шахрайських операціях W-Bank разом з іншими особами, включаючи заявника.

Під час судового розгляду справи проти M. S. та N. D. заявник мав статус свідка і викликався для надання показань. Він не був заслуханий, скориставшись правом зберігати мовчання, щоб не свідчити проти себе.

18 березня 2020 року регіональний суд визнав M. S. винним за десятьма епізодами обвинувачення в ухиленні від сплати податків (як співвиконавця разом із заявником) та за одним епізодом обвинувачення в пособництві та підбурюванні до ухилення від сплати податків (з заявником як одним з основних виконавців), а N. D. – за п'ятьма епізодами обвинувачення

в пособництві та підбурюванні до ухилення від сплати податків (з заявником як одним з основних виконавців). Суд також розпорядився про конфіскацію в W-Bank понад 176 мільйонів євро – суми, що відповідає незаконно отриманим податковим пільгам. На той час заявнику ще не було пред'явлено обвинувачення.

Письмовий вирок регіонального суду щодо M. S. та N. D. містив вичерпні фактичні дані, у тому числі щодо заявника. Щодо кожного злочину, вчиненого M. S. та N. D., суд також детально описав участь заявника, називаючи його «окремо обвинуваченою особою» (gesondert Verfolgter) у вироку. У своїй правовій кваліфікації злочинів, скоєних M. S. та N. D., Земельний суд також оцінив участь заявника як співвиконавця або одного з головних виконавців, знову посилаючись на нього як на «окремо обвинувачену особу» (gesondert Verfolgter) по всьому вироку.

28 липня 2021 року Федеральний Верховний Суд в основному відхилив апеляції M. S., N. D., W-Bank і прокуратури з питань права. У своєму викладі фактів та оцінці правової кваліфікації злочинів регіональним судом він посилався на заявника майже так само, як і цей суд, називаючи його «окремо обвинуваченою особою» по всьому рішенню.

1 червня 2021 року регіональний суд визнав винним C. S., уповноважену особу з правом підпису W-Bank, в ухиленні від сплати податків в причетності до схеми «Cum-Ex», та призначив покарання у вигляді 5 років і 6 місяців позбавлення волі. Письмовий вирок також містив висновки про причетність заявника до злочинів, вчинених C. S., при цьому суд у вироку називав його «окремо обвинуваченою особою».

20 жовтня 2021 року заявник подав конституційну скаргу на рішення кримінальних судів, стверджуючи, що їхні твердження про його причетність до злочинів, вчинених M. S. та N. D., передчасно зобразили його винним та порушили його право на презумпцію невинуватості. Він також стверджував, що оскаржувані твердження завдали серйозної шкоди його репутації та публічному іміджу ще до початку кримінального судочинства, порушивши таким чином його особисті права, втім 22 листопада 2021 року Федеральний конституційний суд вирішив не приймати конституційну скаргу до розгляду з огляду на її неприйнятність.

1 липня 2022 року обвинувачення заявника в ухиленні від сплати податків було передано прокуратурою до регіонального суду, й 12 квітня 2023 року регіональний суд розпочав судовий розгляд.

24 червня 2024 року регіональний суд закрив провадження у справі на підставі того, що заявник більше не був здатний постати перед судом через поганий стан здоров'я. Під час розгляду справи в ЄСПЛ заявник та прокуратура подали апеляцію на це рішення.

Посилаючись на пункт 2 статті 6 Конвенції та пункт 1 статті 8 Конвенції заявник скаржився на те, що письмові рішення регіонального суду та Федерального Верховного Суду про його причетність до злочинів були передчасним визнанням його вини й стигматизували його, що негативно вплинуло на його приватне та професійне життя.

Оцінка Суду

ЄСПЛ нагадав про потребу проводити фундаментальну різницю між заявою про те, що когось лише підозрюють у вчиненні злочину, і чіткою заявою, за відсутності остаточного засудження, про те, що особа вчинила злочин, про який йде мова. У зв'язку з цим ЄСПЛ наголошував на важливості вибору слів державними посадовими особами у своїх заявах до того, як особу було засуджено і визнано винною у вчиненні конкретного кримінального правопорушення (див. Daktaras v. Lithuania, № 42095/98, §§ 41, ECHR 2000-X, § 41; Böhmer v. Germany, № 37568/97, § 56, 3 жовтня 2002 року; та Khuzhin and Others v. russia, № 13470/02, § 94, 23 жовтня 2008 року). Хоча використання мови має вирішальне значення в цьому відношенні, ЄСПЛ також зазначив, що питання про те, чи порушує заява державної посадової особи принцип презумпції невинуватості, має вирішуватися в контексті конкретних обставин, за яких було зроблено оскаржувану заяву (див. рішення у справі Daktaras, цит. вище, § 43; A.L. v. Germany, № 72758/01, § 31, 28 квітня 2005 року; та Paulikas v. Lithuania, № 57435/09, § 55, 24 січня 2017 року). Враховуючи характер і контекст конкретного провадження, навіть використання невдалих формулювань може не мати вирішального значення. Практика ЄСПЛ містить приклади випадків, коли порушення пункту 2 статті 6 Конвенції не було встановлено, навіть якщо мова, яку використовували національні органи влади та суди, була піддана критиці (див. Nealon and Hallam v. the United Kingdom [GC], №№ 32483/19 та 35049/19, §§ 150 та 176, 11 червня 2024 року, та Allen v. the United Kingdom [GC], № 25424/09, § 126, ECHR 2013, та наведені в ній справи) (пункт 58 рішення).

ЄСПЛ повторив, що принцип презумпції невинуватості теоретично також може бути порушений через передчасне визнання вини підозрюваного, зроблене в рамках судового рішення проти окремо переслідуваних співпідозрюваних (див. рішення у справі Karaman v. Germany, № 17103/10, § 42, від 27 лютого 2014 року) (пункт 59 рішення).

ЄСПЛ раніше визнавав, що у складних кримінальних провадженнях за участю кількох осіб, яких не можна судити разом, посилання суду першої інстанції на участь третіх осіб, які згодом можуть постати перед судом окремо, можуть бути необхідними для оцінки винуватості тих, хто перебуває на лаві підсудних. Кримінальні суди зобов'язані встановлювати обставини справи,

що мають значення для оцінки юридичної відповідальності обвинуваченого, якомога точніше і правдивіше, і вони не можуть представляти встановлені факти як прості звинувачення або підозри. Це стосується і фактів, пов'язаних із залученням третіх осіб. Однак, якщо такі факти мають бути представлені, суди повинні уникати надання більшого обсягу інформації, ніж це необхідно для оцінки юридичної відповідальності тих осіб, які є обвинуваченими у справі, що розглядається в суді (див. Karaman, цит. вище, § 64; див. також, mutatis mutandis, щодо пункту 1 статті 6 Конвенції, Navalnyy and Ofitserov v. russia, nos. 46632/13 та 28671/14, § 99, 23 лютого 2016 року; Mucha v. Slovakia, № 63703/19, § 58, 25 листопада 2021 року; Meng v. Germany, № 1128/17, § 47, 16 лютого 2021 року; та Alarich v. Germany (ухв.), № 37027/20, § 11, 17 жовтня 2023 року. Див. Також рішення Суду справедливості Європейського Союзу у справі Pometon v. Commission, C-440/19, § 63) (пункт 60 рішення).

ЄСПЛ дослідив, якою мірою оскаржувані заяви є передчасним вираженням вини. У зв'язку з цим він нагадав, що якщо факти, пов'язані з причетністю третіх осіб, мають бути представлені у рішеннях кримінальних судів, суди повинні уникати надання більше інформації, ніж це необхідно для оцінки юридичної відповідальності тих осіб, які є обвинуваченими у розглядуваній судом справі. ЄСПЛ зазначив, що, згідно з твердженнями Уряду, оскільки кримінальні суди посилалися на існування спільного плану, розробленого та реалізованого заявником разом з іншими особами, ці висновки були необхідними у світлі пункту 2 статті 25 КК для встановлення того, що M. S. ухилився від сплати податків як співвиконавець. ЄСПЛ далі вказав, що, згідно з твердженнями Уряду, оскільки кримінальні суди встановили, що заявник умисно та незаконно ухилився від сплати податків, ці висновки були необхідними у світлі пункту 1 статті 27 КК для встановлення того, що M. S. та N. D. надали допомогу та підбурили до вчинення цього злочину. ЄСПЛ зазначив, що заявник не оскаржив ці твердження і не продемонстрував, яким чином кримінальні суди могли засудити M. S. та N. D. без оскаржуваних заяв. Він лише стверджував, що у своєму письмовому вироку щодо C. S. регіональний суд, посилаючись на заявника, використовував набагато стриманішу мову. У зв'язку з цим ЄСПЛ урахував аргумент Уряду про те, що вирок щодо C. S. не можна порівняти з вироками щодо M. S. та N. D. Тому, як вважав ЄСПЛ, не було жодних ознак того, що оскаржувані заяви не були необхідними відповідно до національного законодавства для оцінки кримінальної відповідальності M. S. та N. D., незалежно від того, що вони обидва зізналися у своїй причетності до злочинів. У зв'язку з цим ЄСПЛ урахував рішення Федерального Конституційного Суду від 27 січня 2023 року, зокрема щодо вимоги точних і чітких формулювань (пункт 63 рішення).

Зокрема, ЄСПЛ зазначив, що кримінальні суди утрималися від будь-яких висновків щодо «вини» заявника (Schuld) у розумінні німецького кримінального права, зокрема щодо того, чи може заявник посилатися на помилку в праві (Verbotsirrtum) стосовно шахрайського характеру операцій «Cum-Ex», і що це рішення відповідало принципу «обмеженої відповідальності за пособництво та підбурювання» згідно з національним законодавством.

ЄСПЛ урахував аргумент Уряду про те, що відсутність будь-яких висновків щодо «вини» заявника (Schuld) у розумінні німецького кримінального права означає, що кримінальні суди не вирішували заздалегідь вину заявника, тобто його кримінальну відповідальність. ЄСПЛ зазначив, що хоча порушення презумпції невинуватості визначається відповідно до автономного значення Конвенції, при визначенні того, чи можна кваліфікувати заяву як визнання вини у вчиненні злочину, необхідно враховувати усталене значення та дію юридичних термінів у національному законодавстві (див. рішення у справі Fleischner v. Germany, № 61985/12, §§ 65 та 69, від 3 жовтня 2019 року; щодо релевантності національного законодавства у цьому контексті див. також згадане вище рішення у справі Karaman, § 69) (пункт 65 рішення).

ЄСПЛ також вказав, що, всупереч оманливому аргументу заявника, оскаржувані заяви не мали обов'язкової сили відповідно до німецького кримінального законодавства для суду, який розглядав справу проти нього. Відповідно до положень німецького законодавства, жодні висновки про винуватість особи не можуть бути зроблені на підставі кримінального провадження, в якому вона не брала участі (див. Karaman, згадане вище, § 65), а обвинувачений захищений презумпцією невинуватості (пункт 66 рішення).

ЄСПЛ вважав, що, посилаючись у письмових рішеннях на заявника як на «окремо обвинувачену особу», кримінальні суди підкреслювали той факт, що вони не були покликані визначати вину заявника, а, відповідно до положень національного кримінального процесуального законодавства, були зацікавлені лише в оцінці кримінальної відповідальності обвинувачених у рамках розглядуваного провадження, а саме M. S. та N. D. (див. Karaman, § 69, та Bauras, § 54, обидва згадані вище; порівняйте рішення Суду справедливості ЄС у справі AH and Others (презумпція невинуватості), C-377/18) від 5 вересня 2019 року щодо заяв в угоді про визнання винуватості, укладеній лише одним з кількох обвинувачених) (пункт 68 рішення). Більше того ЄСПЛ зауважив, що заяви кримінальних судів у кінцевому підсумку не мали жодного преюдиціального впливу на провадження проти заявника (пункт 69 рішення).

З огляду на наведені в справі міркування ЄСПЛ виснував, що оскаржувані заяви в мотивувальній частині вироку регіонального суду від 18 березня 2020 року та рішення Федерального Верховного Суду від 28 липня 2021 року не мали жодного преюдиціального ефекту і, таким чином, не

порушили принципу презумпції невинуватості. Відповідно, не було порушення пункту 2 статті 6 Конвенції (пункти 70–71 рішення).

Висновок

Відсутність порушення пункту 2 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 вересня 2024 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

FABBRI AND OTHERS v. San Marino [GC] (№ 6319/21 та 2 інших)

Обставини справи

Справа стосувалася трьох осіб, Stellino Fabbri, Andrea Forcellini та Angelina Marro, які брали участь у кримінальному провадженні як жертви ймовірних злочинів. Вони скаржилися на те, що не могли домогтися розгляду своїх цивільних позовів у провадженнях, оскільки затримки в розслідуванні призвели до того, що строк давності притягнення до кримінальної відповідальності за цими злочинами закінчився у 2020 році.

У 2016 році пан Fabbri та пані Marro звернулися із заявою про вчинення злочину третьою особою, N., яка завдала їм тілесні ушкодження. Заявники стверджували, що N. спочатку напав на пані Marro, а потім на пана Fabbri, коли той намагався втрутитися. У своїй заяві вони залишили за собою право приєднатися як цивільні сторони до будь-якого можливого кримінального провадження. В результаті було розпочато кримінальне розслідування.

У 2015 році пан Forcellini, якому на той час було 12 років, як стверджується, став жертвою знущань під час шкільної поїздки. У 2018 році було відкрито кримінальне провадження *ex officio* щодо двох неповнолітніх за фактом насильства та переслідування пана Forcellini. У 2019 році його мати подала від його імені офіційне клопотання про приєднання до кримінального провадження в якості цивільної сторони.

Однак слідчий суддя, якому було доручено вести обидві справи, не вжив жодних заходів. Це призвело до того, що строк давності для пред'явлення обвинувачень сплив, і у 2020 році прокурор погодився закрити справи.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції, заявники скаржилися до ЄСПЛ на те, що внаслідок спливу строків давності через бездіяльність органів влади їхні позови у кримінальному провадженні фактично були нерозглянуті. Таким чином, заявники стверджували, що їм було відмовлено в доступі до суду.

У своєму рішенні від 18 жовтня 2022 року ЄСПЛ виснував, що у справі заявників було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції. Суд, зокрема, встановив, що обставини, які призвели до нерозгляду цивільних позовів заявників під час кримінального провадження, виникли виключно з вини судових органів та внаслідок їхньої бездіяльності. Також ЄСПЛ зазначив, що за таких виняткових обставин не можна було очікувати, що заявники звернуться з окремим цивільним позовом.

6 березня 2023 року три заяви були передані на розгляд Великої Палати ЄСПЛ за клопотанням Уряду Сан-Марино. Уряду Італії було дозволено брати участь у справі як третя сторона.

Оцінка Суду

Першочергово, ЄСПЛ розглянув питання застосовності пункту 1 статті 6 Конвенції в її цивільному аспекті щодо кримінального провадження. Велика Палата підтвердила, що стаття 6 Конвенції чи будь-яке інше положення Конвенції не можуть тлумачитися як такі, що покладають на Договірні Сторони зобов'язання дозволяти пред'являти цивільні позови про відшкодування шкоди в рамках кримінального провадження. Проте, більшість національних систем передбачають таку можливість (принаймні, на певних стадіях кримінального провадження) і такий вибір знаходиться у межах свободи розсуду Держав.

У зв'язку з цим Суд уточнив відповідні критерії, щоб забезпечити послідовний та узгоджений підхід до застосування статті 6 Конвенції у тих Державах-членах, які передбачають право на подачу цивільних позовів у рамках кримінального провадження. Зокрема, для застосування статті 6 Конвенції в її цивільній частині необхідним є виконання наступних вимог:

- заявник повинен мати матеріальне цивільне право, визнане у національному законодавстві (наприклад, право на компенсацію за завдану шкоду);

- законодавець Договірної Держави повинен наділити жертву злочину (процесуальним) правом на захист цього цивільного права в рамках оскаржуваного судового кримінального провадження на його відповідній стадії;

- жертви мають чітко продемонструвати важливість забезпечення відповідного цивільного права, незважаючи на той факт, що провадження може підпадати під юрисдикцію кримінальних судів. Таким чином, якщо національне законодавство передбачало офіційний статус «цивільної сторони», стаття 6 Конвенції буде застосовуватися лише тоді, коли заявник звернувся з офіційним клопотанням про отримання такого статусу, навіть якщо рішення щодо нього ще не було прийнято. У національних системах з більш гнучкими й менш формалізованими підходами (тобто там, де не існує офіційного статусу «цивільної сторони», наприклад, у системах, які вимагають лише подання цивільного позову або доведення його до відома національних судів) стаття 6 Конвенції застосовується також з моменту, коли реалізація заявником цивільного права була очевидною у світлі принципів цієї національної системи;

- стаття 6 Конвенції застосовується лише в тому випадку, якщо цивільне право, яке захищається в кримінальному провадженні, не було активно захищене паралельно в будь-якому іншому суді;

- зрештою, кримінальне провадження має бути вирішальним для цивільного права, про яке йдеться. Іншими словами, кримінальне провадження повинно впливати на цивільне право.

У цій справі Велика Палата ЄСПЛ виснувала, що перші дві вимоги щодо всіх трьох заявників були виконані. Однак решта вимог були виконані лише щодо третього заявника. Так, третій заявник (заява № 9227/21) подав таке офіційне клопотання, про що було повідомлено відповідні сторони. Крім того, кримінальне провадження, про яке йде мова, зачіпало цивільну складову. Таким чином, Велика Палата ЄСПЛ дійшла висновку про застосовність статті 6 Конвенції до провадження у його справі. При цьому Велика Палата ЄСПЛ підкреслила, що перший і другий заявники (заяви № № 6319/21 і 6321/21) лише повідомили про своє право приєднатися до будь-якого можливого провадження, без звернення із відповідними офіційними клопотаннями. Отже, ці заявники не продемонстрували, відповідно до національного законодавства, того значення, яке вони надавали забезпеченню свого права на фінансове відшкодування за будь-яку завдану шкоду, а тому провадження щодо них не було пов'язане з визначенням «цивільного права» і, відповідно, стаття 6 Конвенції не застосовувалася в їхній справі.

Підсумовуючи, Велика Палата ЄСПЛ одноголосно дійшла висновку про застосовність статті 6 Конвенції щодо третього заявника та незастосовність відносно першого та другого заявника (несумісність *ratione materiae*).

(ii) Відповідна судова практика щодо доступу до суду у зв'язку із поданням цивільних позовів в межах кримінального провадження

Розглядаючи відповідні заяви, ЄСПЛ в контексті доступу до суду зазначив про сформованість двох груп судової практики щодо цивільних позовів, пред'явлених у рамках кримінального провадження.

У першій групі справ (див., наприклад, рішення у справах Assenov and Others v. Bulgaria, від 28 жовтня 1998 року, § 112, Reports of Judgments and Decisions 1998-III; Ernst and Others v. Belgium, № 33400/96, §§ 54–55, від 15 липня 2003 року; Moldovan and Others v. Romania (№ 2), № № 41138/98 та 64320/01, §§ 119–22, від 12 липня 2005 року; Forum Maritime S.A. v. Romania, № № 63610/00 та 38692/05, § 91, від 4 жовтня 2007 року; Georgi Georgiev v. Bulgaria (ухв.), № 34137/03, від 11 січня 2011 року; Borobar and Others v. Romania, № 5663/04, § 56, від 29 січня 2013 року; Association of the Victims of S.C. Rompetrol S.A. and S.C. Geomin S.A. and Others v. Romania, № 24133/03, § 65, від 25 червня 2013 року; S.O.S racisme – Touche pas à mon pote v. Belgium (ухв.), № 26341/11, §§ 30–34, від 12 січня 2016 року; Dimitras v. Greece, № 11946/11, § 47, від 19 квітня 2018 року; Nicolae Virgiliu Tănase, зазначене вище, §§ 199–202; та M. v. France (ухв.), № 42821/18, § 79, від 26 квітня 2022 року), де цивільні позови, подані в рамках кримінального провадження, не були розглянуті у зв'язку із закриттям провадження, Суд враховував наявність інших каналів, за допомогою яких заявники могли б відстоювати свої цивільні права. У випадках, коли заявники

мали у своєму розпорядженні інші доступні та ефективні способи захисту своїх цивільних прав, Суд визнав, що їхнє право на доступ до суду не було порушено. Ця група справ включала випадки, коли припинення провадження не було пов'язане із затримками, спричиненими органами влади, або іншими недоліками з їхнього боку, або коли деякі затримки й мали місце, вони не були надмірними або були збалансовані, а також ситуації, коли припинення провадження було пов'язане з такими недоліками та затримками.

У другій групі справ (див, зокрема рішення у справах Anagnostopoulos v. Greece, §§ 30–34, № 54589/00, від 3 квітня 2003 року; Gousis v. Greece, № 8863/03, §§ 30–35, від 29 березня 2007 року; Atanasova v. Bulgaria, № 72001/01, §§ 40–47, від 2 жовтня 2008 року; Dinchev v. Bulgaria, № 23057/03, §§ 50–52, від 22 січня 2009 року; Tonchev v. Bulgaria, № 18527/02, §§ 50–53, від 19 листопада 2009 року; Boris Stojanovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, № 41916/04, §§ 56–57, від 6 травня 2010 року, §§ 56–57; Korkolis v. Greece, № 63300/09, §§ 22–25, від 15 січня 2015 року; Rokas v. Greece, № 55081/09, §§ 23–24, від 22 вересня 2015 року; та Petrella v. Italy, № 24340/07, §§ 53–54, від 18 березня 2021 року) Суд вважав, що у випадку надання національним правовим порядком сторонам у справі такого засобу правового захисту, як цивільний позов у рамках кримінального провадження, Держава зобов'язана забезпечити, щоб вони користувалися основоположними гарантіями, викладеними в пункті 1 статті 6 Конвенції. Майже у всіх цих справах мала місце затримка, яка в основному відбувалася з вини органів влади, а тому, виходячи з наявних у нього фактів, Суд дійшов висновку, що не можна було очікувати, що заявники скористаються цивільними засобами правового захисту через кілька років після подачі ними цивільних позовів у рамках кримінального провадження, і навіть ще довше після оскаржуваних подій, навіть якщо це все ще було можливо. За таких обставин, і незважаючи на будь-яку можливість подати окремі цивільні позови на початковому етапі або паралельно, Суд встановив порушення права на доступ до суду.

(ii) Відповідні міркування

Велика Палата ЄСПЛ зазначила, що хоча своєчасне рішення органів влади залишається необхідним і захищається правом на розгляд справи протягом розумного строку, відсутність рішення за цивільним позовом у рамках кримінального провадження, як на досудовому, так і на судовому етапі, внаслідок певних недоліків з боку органів влади, не може сама по собі, незалежно від будь-яких інших міркувань, становити порушення права на доступ до суду.

Незважаючи на те, що особа може вирішити подати цивільний позов у кримінальному провадженні, оскільки це є менш витратним та обтяжливим,

слід брати до уваги ризики того, що органи, яким доручено розглядати кримінальну скаргу, не зможуть прийняти рішення щодо цивільного позову з різних причин (наприклад, строки позовної давності, укладення угоди про визнання винуватості, рішення про те, що дії не становлять кримінального правопорушення, або виправдувальний вирок тощо).

ЄСПЛ також наголосив, що важливе значення має також те, чи діяв заявник, який подав цивільний позов, з необхідною ретельністю у відстоюванні своїх інтересів та чи призвела його поведінка до затримок або причин, внаслідок яких було припинено провадження у справі.

(iii) Підхід, який слід застосовувати

ЄСПЛ вказав, що, як правило, закриття кримінального провадження, в результаті якого цивільний позов не був розглянутий, не призводить до порушення права на доступ до суду, якщо заявник з самого початку мав альтернативний засіб правового захисту, здатний вирішити цивільний позов, про який йде мова.

У виняткових випадках, коли серйозна дисфункція національної системи є єдиною або вирішальною причиною, що призвела до закриття провадження у справі, і заявник старанно прагнув вирішення цивільних вимог у кримінальному порядку, ЄСПЛ може визнати, що заявник мав законні очікування щодо вирішення його вимог у цьому порядку незалежно від будь-якого іншого доступного засобу юридичного захисту *ab initio*, і що, з огляду на конкретні факти, які є в його розпорядженні, було б нерозумно очікувати, що заявник скористається будь-яким доступним засобом юридичного захисту після закриття провадження у справі. З цього випливало б, що Держава не виконала свого зобов'язання забезпечити заявнику ефективний доступ до суду, і було б доведено, що сама суть цього права була порушена. Якщо такого невиконання з боку Держави не було, залишається зрозумілим, що заявник може подати скаргу на необґрунтовану затримку, як зазначалося в пункті 139 рішення.

(iv) Застосування вищезазначених принципів до цієї справи

ЄСПЛ встановив, що у справі третього заявника органи влади закрили кримінальне провадження на стадії розслідування з підстав спливу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, а також виходячи з того, що у будь-якому випадку не були зібрані докази, на підставі яких можна було б пред'явити обвинувачення, оскільки відповідні слідчі дії не були проведені у встановлений строк. Зазначені обставини призвели до неможливості розгляду кримінальним судом цивільних позовів, заявлених третім заявником.

При цьому ЄСПЛ зазначив, що після закриття кримінального провадження слідчі органи не зобов'язувалися розглядати цивільні позови, а тому у їхніх діях були відсутні будь-які процесуальні порушення. При цьому третій заявник також не оскаржував застосовний строк давності, строк досудового розслідування і не стверджував що вони були застосовані обмежувально. Враховуючи зазначені обставини, ЄСПЛ дійшов висновку, що рішення органу влади про закриття провадження було законним, а не свавільним чи явно необґрунтованим. Таким чином, в принципі, за відсутності будь-яких виняткових обставин, право третього заявника на суд було б дотримано, якби він мав *ab initio* можливість пред'явити цивільні позови в окремому цивільному провадженні, як це було насправді (пункт 142 рішення).

ЄСПЛ погодився, що у цьому випадку не викликає заперечень той факт, що слідчий суддя, якому було доручено розглядати справу, не вжив жодних заходів після відкриття кримінального провадження, в результаті чого провадження було закрито, а також те, що це було наслідком серйозної дисфункції національного слідчого судового органу на той час, в результаті чого у близько 800 таких проваджень закінчилися відповідні строки.

З огляду на вищевикладене ЄСПЛ взяв до уваги, по-перше, поведінку третього заявника і, по-друге, залежно від цієї поведінки, будь-які інші доступні можливості правового захисту.

У цьому контексті Суд підкреслив, що дисфункція органів влади не була єдиною або вирішальною причиною того, що цивільний позов третього заявника не був розглянутий в обраному ним порядку. Зокрема, ЄСПЛ зазначив, що третій заявник (точніше, батьки заявника від його імені) не відстоював свої інтереси належним чином, а саме не намагався подати цивільні позови (окремо або в контексті триваючого кримінального провадження) у будь-який момент часу з літа 2015 року, коли було стверджуване правопорушення, та до 26 лютого 2019 року, коли нарешті було подано заяву про вступ до кримінального провадження (розпочатого *ex officio*) (пункт 146 рішення).

ЄСПЛ також вказав, що заява про бажання долучитися до провадження як цивільна сторона була зроблена лише за кілька днів до спливу строку давності щодо стверджуваного правопорушення, яке було вчинено трьома з половиною роками раніше (у липні 2015 року), та за три місяці до спливу процесуальних строків розслідування, розпочатого *ex officio*.

Крім того, третій заявник міг подати окремий цивільний позов у 2015 році, коли було вчинене стверджуване кримінальне правопорушення, замість приєднання до кримінального провадження або після того, як його повідомили про закриття провадження у справі. ЄСПЛ зазначив, що, навіть якщо припустити, що таке цивільне провадження до завершення кримінального провадження було б зупинено, не було надано жодних доказів того, що третій заявник не міг би

продовжити це цивільне провадження та отримати рішення по суті своїх цивільних вимог після завершення кримінального провадження.

Насамкінець ЄСПЛ вважав за доцільне зазначити, що, хоча відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції не існує самостійного обов'язку розслідувати злочини з каральною метою, а тим більше з метою сприяння поданню цивільних позовів, інші положення Конвенції, зокрема, статті 2, 3 і 4 Конвенції, покладають самостійний обов'язок розслідувати злочини в рамках позитивних зобов'язань Держави за цими положеннями. Більше того, відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції Держава залишається гарантом права на розгляд серйозного та обґрунтованого спору щодо цивільних прав упродовж «розумного строку», незалежно від того, який суд має відповідну юрисдикцію. Таким чином, Суд чітко дав зрозуміти, що він особливо занепокоєний серйозною дисфункцією, виявленою в Сан-Марино у відповідний період (пункт 151 рішення).

Однак у світлі вищенаведених міркувань Велика Палата ЄСПЛ констатувала відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо третього заявника.

Висновок

Заяви № 6319/21 та № 6321/21 були визнані несумісними *ratione materiae* з положеннями Конвенції і, відповідно, неприйнятними.

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) за заявою № 9227/21 (третій заявник).

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою ЄСПЛ 24 вересня 2024 року та є остаточним.

KARTVELISHVILI v. Georgia (ухв.) (№ 31585/21)

Обставини справи

Справа стосувалася скарг заявниці на порушення її права на доступ до суду за пунктом 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з відмовою апеляційного суду розглядати її апеляційну скаргу по суті через несплату нею судового збору.

Заявниця, громадянка Грузії, яка проживає в місті Тбілісі, у 2015 році звернулася до суду з цивільним позовом до кількох відповідачів. Вона вимагала, щоб вони визнали юридичні зобов'язання перед нею та її право власності на певне майно. Заявниця визначила ціну позову у 360 000 грузинських ларі (GEL) (приблизно 124 200 євро) та сплатила судовий збір у розмірі 3 000 GEL (приблизно 1 035 євро).

26 лютого 2019 року Тбіліський міський суд ухвалив рішення про відмову заявниці у задоволенні її позовних вимог. Суд, зокрема, встановив, що дійсність юридичних зобов'язань, викладених у договорі, на який посилалася заявниця, обумовлювалася спільним виконанням певних зобов'язань нею та п'ятьма іншими підписантами, які не брали участі у справі. Також суд встановив, що заявниця не виконала відповідних зобов'язань. Відповідно, не було підстав для задоволення її позовних вимог. У рішенні суду також містилося посилання на аналогічну справу, в межах якої було відмовлено у задоволенні такого позову.

10 квітня 2019 року заявниця оскаржила це рішення до Тбіліського апеляційного суду.

22 квітня 2019 року апеляційна скарга заявниці була визнана такою, що має процесуальні недоліки у зв'язку з несплатою нею судового збору. Заявниці було запропоновано сплатити збір у розмірі 5 000 GEL (приблизно 1 725 євро). Їй було надано десять днів для сплати судового збору або надання «правдивих доказів» своєї неспроможності це зробити (ухвала була вручена 26 липня 2019 року). Сума збору була розрахована на підставі статті 39 Цивільного процесуального кодексу, згідно з якою на стадії апеляції позивач повинен був сплатити судовий збір у розмірі 4 % від ціни позову, що не може перевищувати 5 000 GEL. При цьому, відповідно до закону, майновий стан позивача був однією з підстав для надання судом відстрочки або розстрочки сплати судового збору, зменшення його розміру або звільнення від його сплати.

12 серпня 2019 року заявниця подала довідку з місця роботи, в якій зазначалося, що її заробітна плата як шкільного вчителя становила 405 GEL (приблизно 140 євро). Вона заявила, що не може дозволити собі сплатити збір у розмірі 5 000 GEL через економічні труднощі, і просила відстрочити сплату

збору до закінчення провадження або надати їй додатковий час для сплати збору.

2 вересня 2019 року клопотання заявниці про відстрочку було відхилено через те, що довідка про заробітну плату заявниці не була достатнім доказом того, що вона не могла дозволити собі сплатити судовий збір. Суд зазначив, що доведення обставин, зазначених у клопотанні, було обов'язком сторони, яка подала клопотання про відстрочку. Тому заявниці було запропоновано надати або правдиві докази, що підтверджують її скрутне фінансове становище, або доказ сплати 5 000 GEL. Заявниці було надано 10 днів на виправлення процесуального недоліку її скарги та попереджено, що у разі невиконання цих вимог її апеляційну скаргу буде залишено без розгляду.

26 лютого 2020 року заявниця сплатила 200 GEL та попросила звільнити її від сплати решти збору. Вона повторила зміст свого клопотання від 12 серпня 2019 року щодо своєї стверджуваної неспроможності сплатити решту суми.

2 березня 2020 року Тбіліський апеляційний суд відхилив клопотання, зазначивши, що заявниця не надала жодних нових доказів на його обґрунтування. Її зобов'язали сплатити судовий збір у семиденний строк.

29 квітня 2020 року заявниця звернулася до апеляційного суду з клопотанням про продовження строку сплати судового збору до 1 липня 2020 року.

20 травня 2020 року Тбіліський апеляційний суд частково задовольнив клопотання та відтермінував сплату судового збору на 10 днів.

10 липня 2020 року Тбіліський апеляційний суд визнав апеляційну скаргу заявниці неприйнятною, не розглядаючи її по суті, через несплату нею судового збору. Суд зазначив, що ухвала від 20 травня 2020 року була належним чином вручена представнику заявниці, а строк, зазначений у цій ухвалі, сплив 1 червня 2020 року. Однак, представник не надав доказів сплати судового збору та не подав жодних клопотань з цього приводу. Суд також зазначив, що у період з 22 квітня 2019 року до 20 травня 2020 року строк для сплати збору неодноразово продовжувався, і що заявниця була попереджена про наслідки його несплати.

7 серпня 2020 року заявниця подала проміжну апеляцію до Верховного Суду.

4 грудня 2020 року Верховний Суд відхилив цю апеляцію. Він послався на неодноразове продовження апеляційним судом строків і встановив, що заявниці фактично було надано приблизно рік і три місяці для сплати судового збору. Верховний Суд також зазначив, що у своїх клопотаннях до апеляційного суду заявниця не надала правдивих доказів щодо своєї неспроможності сплатити збір. У зв'язку з цим Верховний Суд підкреслив,

що цивільне судочинство є змагальним і саме заявниця повинна була надати судам переконливі докази. Зрештою, касаційний суд послався на той факт, що строк, встановлений для заявниці 20 травня 2020 року, закінчився, але вона не надала доказів сплати судового збору та не зробила жодних заяв з цього приводу.

Враховуючи ці обставини, а також право на доступ до суду у розумінні статті 6 Конвенції, Верховний Суд встановив, що рішення апеляційного суду від 10 липня 2020 року відповідало національному законодавству та практиці, а зумовлене ним обмеження права заявниці на доступ до суду не було незаконним чи непропорційним.

Заявниця стверджувала, що відмова апеляційного суду розглянути її апеляційну скаргу через несплату судового збору порушувала її право на доступ до суду у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції.

Оцінка Суду

Уряд заперечував прийнятність заяви як явно необґрунтованої з огляду на те, що (a) ініційоване заявницею цивільне провадження не мало жодних шансів на успіх; (b) заявниці було надано рік і три місяці для сплати судового збору; (c) останнє клопотання заявниці щодо судового збору містило лише прохання про надання додаткового часу для сплати судового збору, яке було частково задоволено 20 травня 2020 року; та (d) її скарга щодо порушення права на доступ до суду була розглянута апеляційним та касаційним судами, які визнали її необґрунтованою.

ЄСПЛ нагадав що загальні принципи, які стосуються права на доступ до суду, були узагальнені у справах Zubac v. Croatia ([GC], № 40160/12, §§ 76–78, від 5 квітня 2018 року); Weissman and Others v. Romania (№ 63945/00, §§ 33–37, ECHR 2006-VII (витяги)); та Kreuz v. Poland (№ 28249/95, §§ 52–57, ECHR 2001 VI).

Повертаючись до обставин цієї справи, ЄСПЛ зазначив, що розмір судового збору був розрахований на основі встановленого законом відсотка від суми позову. Однак національне законодавство передбачало верхню межу для будь-якої такої суми. Крім того, сторони, які не могли сплатити судовий збір через свій фінансовий стан, мали право на відстрочку або повне чи часткове звільнення від сплати судового збору. Таким чином, стягнення судового збору за розгляд апеляційної скарги не могло розглядатися як обмеження права заявника на доступ до суду, що саме по собі несумісне з пунктом 1 статті 6 Конвенції (див., наприклад, рішення у справах Harrison McKee v. Hungary, № 22840/07, §§ 34–35, від 3 червня 2014 року; Nalbant and Others v. Turkey, № 59914/16, § 34, від 3 травня 2022 року; і Stoenescu v. Romania, № 14166/19, § 38, від 28 лютого 2023 року).

Щодо конкретних обставин заявниці, ЄСПЛ зазначив, що у неї фактично був приблизно рік і три місяці для сплати судового збору. Більш того, протягом цього періоду заявниці було надано декілька можливостей обґрунтувати свою заяву про нібито неспроможність сплатити судовий збір. Проте вона продовжувала наполягати на тому, що її довідка про заробітну плату була достатнім доказом, щоб продемонструвати її скрутне фінансове становище. ЄСПЛ зазначив, що заявниця не стверджувала, що вона є малозабезпеченою, і не зверталася за правовою допомогою. Хоча національні суди не уточнили, які докази заявниця повинна була додатково надати до довідки про працевлаштування, ЄСПЛ зауважив, що протягом цього тривалого періоду заявниця жодного разу не зазначила про свої фінансові обставини, не надала виписку з банку або будь-який інший документ, який би підтверджував, що заробітна плата була її єдиним джерелом доходу.

У будь-якому разі, ключовим моментом у провадженні став той факт, що заявниця пропустила строк сплати судового збору. Як прямо зазначили суди апеляційної та касаційної інстанцій, вона не сплатила збір у встановлений строк і не звернулася з клопотанням про його продовження. Враховуючи, що заявницю було попереджено про наслідки несплати судового збору, а також той факт, що вона була представлена адвокатом за власним вибором, ЄСПЛ не знайшов підстав не погодитися з висновками національних судів. Дійсно, сторона, яка просить про звільнення від сплати судового збору, повинна діяти з необхідною ретельністю при наданні суду доказів щодо свого фінансового стану і зобов'язана сумлінно співпрацювати з судом у цьому питанні (див. рішення у справі Elcomp sp. z o.o. v. Poland, № 37492/05, § 41, від 19 квітня 2011 року).

Наведені міркування були достатніми для того, щоб ЄСПЛ дійшов висновку, що рішення апеляційного суду про залишення апеляційної скарги заявниці без розгляду у зв'язку з несплатою нею судового збору, за наведених обставин, не було непропорційним.

У підсумку заява була відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву було визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята 5 вересня 2024 року, оприлюднена 26 вересня 2024 року та є остаточною.

LONGO v. Italy (ухв.) (№ 35780/18)

Обставини справи

Ця справа стосувалася скарг заявника на те, що знесення самочинно побудованої ним будівлі, на яку він отримав передбачену на той час національним законодавством «будівельну амністію» (*condono edilizio*) державні органи не кваліфікували як «покарання» та, відповідно, в порушення його прав за статтями 6, 7 Конвенції та за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції не забезпечили відповідних процесуальних гарантій при його виконанні.

Заявник, Cesare Longo, громадянин Італії, який народився в 1946 році й проживав на час розгляду справи в муніципалітеті Балестрате (місто Палермо, Італія). Пан Longo побудував сільськогосподарський склад площею 200 кв. м у муніципалітеті Партініко. Після перевірки представниками муніципальної поліції цього територіального округу в 1995 році було встановлено, що пан Longo не мав дозволу на будівництво. Того ж місяця він подав заяву на будівельну амністію, заявивши, що склад був побудований у 1993 році.

Упорядкування самочинного будівництва

Відповідно до національного законодавства, несанкціоноване будівництво могло бути врегульоване шляхом надання ретроспективного дозволу (*permesso / concessione in sanatoria*) або будівельної амністії (*condono edilizio*).

Надання ретроспективного дозволу передбачалося статтею 36 Зведеного закону про будівництво (*Consolidated Law on Construction*).

Ретроспективний дозвіл надавався для виправлення «формальних» порушень, тобто будівництва, яке, хоча й було здійснено без дозволу або всупереч йому, але відповідало будівельним нормам, чинним на момент будівництва та на момент подання заяви про упорядкування (*doppia conformità*) (пункт 28 ухвали).

Переслідування будівельних правопорушень у такому разі призупинялося до завершення процедури упорядкування. Відповідно до законодавства надання ретроспективного дозволу погашало малозначні правопорушення (*contravvenzioni*), передбачені чинними містобудівними нормами.

Перша будівельна амністія була запроваджена у законодавстві у 1985 році й передбачала, що власники будівельних об'єктів, зведених без дозволу на будівництво або всупереч йому, могли подати заяву про амністію за умови, що, серед іншого, роботи були завершені до певної дати (1 жовтня 1983 року).

Також передбачалося, що правопорушення, пов'язане з самочинним будівництвом, буде погашеним (див. пункт 21) за умови подання заяви про амністію в обов'язкові встановлені строки та сплати відповідного збору.

Друга будівельна амністія була запроваджена у грудні 1994 року та встановлювала умови, за яких самочинно збудовані об'єкти, завершені до 31 грудня 1993 року, могли підпадати під неї. Якщо ці умови були виконані, амністія мала б ті ж самі наслідки (в тому числі погашення будівельних правопорушень).

У 1997 році пана Longo було визнано винним у правопорушенні, пов'язаному з несанкціонованим будівництвом. Магістрат Палермо встановив, що заявник здійснив будівництво без дозволу, інформація, надана в заяві про амністію, була невірною, а будівля була зведена після закінчення встановленого законом терміну амністії. Він був засуджений до загального умовного покарання у вигляді 2 місяців ув'язнення і штрафу в розмірі 8 мільйонів італійських лір (приблизно 4 130 євро). Було видано припис про знесення складу. У жовтні 1998 року муніципалітет Партініко надав «будівельну амністію» щодо складу, про що просив заявник. Після апеляції, поданої паном Longo, штраф був зменшений, але вирок і припис про знесення були залишені без змін. Аргумент пана Longo про те, що він потрапив під амністію, був визнаний «несуттєвим», оскільки відповідні умови, передбачені законом, не були дотримані. У 2015 році пану Longo було наказано виконати припис про знесення, в протилежному випадку, про що він був попереджений, влада мала здійснити знесення його коштом. Заявник не виконав припис.

У червні 2016 року заявник подав заяву про перегляд виконавчого листа. Він стверджував, що за своєю природою приписи про знесення були «злочинними», а тому, оскільки з моменту його засудження минуло понад 10 років, «покарання» у вигляді знесення мало бути визнано таким, що втратило чинність у часі. Крім того, враховуючи, що муніципалітет амністував його, суспільний інтерес у знесенні більше не існував.

Відхиляючи заяву Апеляційний Суд міста Палермо постановив, що будівельна амністія не могла бути задоволена, оскільки вона не відповідала умовам, передбаченим законом; і що припис про знесення був не покаранням, а заходом, спрямованим на повернення об'єкта до його попереднього стану. Таким чином, запит не підпадав під дію статті 7 Конвенції (ніякого покарання без закону), і термін давності не застосовувався.

Подальша апеляція пана Longo з питань права була відхилена.

Згідно з останньою інформацією, наданою Суду, припис про знесення не був виконаний.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) і статтю 7 Конвенції (ніякого покарання без закону), а також статтю 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності), пан Longo скаржився на те, що національні суди не кваліфікували припис про знесення як покарання, а також на непропорційне втручання у його майнові права.

Оцінка Суду

Стаття 7 Конвенції

Пан Longo скаржився на те, що припис про знесення був кримінальним покаранням і тому втратив чинність у часі відповідно до закону.

ЄСПЛ, проаналізувавши національне законодавство щодо дозволів на будівництво, упорядкування та амністії, а також зв'язок між будівельними нормами та кримінальним судочинством, зазначив, що припис про знесення був винесений відповідно до частини 9 статті 7 Закону № 47 від 1985 року (включеного до частини 9 статті 31 Зведеного закону про будівництво). Такий припис про знесення, виданий суддею у кримінальних справах, був ідентичним за своєю природою до припису, виданого муніципальною владою. Він також зазначив, що припис про знесення зберігається, навіть якщо будівля не належить особі, яка вчинила правопорушення (а, наприклад, юридичним особам, правонаступникам або третім особам). Ці елементи свідчили про те, що метою таких приписів було відновлення попереднього стану об'єкта незалежно від будь-якого покарання, яке може бути застосоване до порушника.

Той факт, що припис про знесення був виданий кримінальним судом, не мав вирішального значення, оскільки кримінальні суди часто призначають не каральні заходи (наприклад, цивільне відшкодування жертві злочину).

Загалом, ЄСПЛ постановив, що наказ про знесення був переважно відновлювальним заходом і не був «покаранням» у розумінні статті 7 Конвенції.

Тому ЄСПЛ визнав цю скаргу неприйнятною.

Пункт 1 статті 6 Конвенції

Заявник скаржився на те, що кваліфікація італійськими судами припису про знесення як відновлювального заходу призвела до порушення його права на справедливий судовий розгляд.

ЄСПЛ послався на свої висновки за статтею 7 Конвенції й повторив, що він не має права розглядати стверджувані юридичні або фактичні помилки у випадку їх допущення національними судами, і в тій мірі, в якій вони могли порушити права і свободи, що захищаються Конвенцією.

Оскільки пан Longo не стверджував про порушення його права на справедливий судовий розгляд, ЄСПЛ визнав цю частину заяви явно необґрунтованою.

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції

ЄСПЛ зазначив, що склад був побудований без дозволу, що підтвердили італійські суди. Враховуючи засудження пана Longo, він не міг обґрунтовано покладатися на законність будівництва.

Метою припису про знесення було відновлення ділянки до її попереднього стану, і на такі приписи не поширювався строк давності. Це було необхідно для того, аби гарантувати ефективність будівельних норм і стримувати інших потенційних порушників. Час, що минув, не міг змінити цей висновок.

Пан Longo не поніс би надмірного тягаря у разі знесення, а тому ЄСПЛ визнав цю частину заяви явно необґрунтованою.

Висновок

Заяву було визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Палатою 27 серпня 2024 року, оприлюднена 12 вересня 2024 року та є остаточною.

MORELLI v. Italy (ухв.) (№ 23984/19)

Обставини справи

Справа стосувалася прийняття законодавчим органом нормативного акту, який врегулював питання вимоги до платників податків у певних випадках реєструватися у двох системах соціального страхування та відповідно сплачувати податки за різні види діяльності у період судового розгляду справи заявника з означеного питання. Водночас національна судова практика була стверджувано неоднозначною у підході до вирішення цього питання. Прийняття зазначеного закону зумовило необхідність сплати заявником внесків, відсотків і штрафів за період невиконання цього обов'язку, що, як він вважав, порушувало його права за статтею 6 Конвенції.

Заявник у цій справі – пан Federico Morelli, громадянин Італії, який народився у 1968 році й проживав на час розгляду справи у місті Трієст.

З 1996 року заявник був керівником, єдиним учасником і працівником приватного товариства з обмеженою відповідальністю. У цій якості він був зареєстрований у системі соціального страхування для самозайнятих осіб (gestione separata) Istituto Nazionale della Previdenza Sociale (INPS), італійського органу соціального забезпечення. Порядок такої реєстрації регулювався статтею 2 (26) Закону № 335 від 8 серпня 1995 року (Закон № 335/1995).

Враховуючи, що пан Morelli був єдиним працівником компанії, а отже, відповідав за комерційний менеджмент, у 2007 році INPS також зареєстрував заявника в системі соціального страхування для комерційних управлінців (gestione commerciale) і попросив його сплачувати внески на соціальне страхування, починаючи з 1 січня 2002 року. Це було зроблено відповідно до статті 1(203) Закону № 662 від 23 грудня 1996 року (Закон № 662/1996).

У 2008 році заявник подав адміністративну скаргу, стверджуючи, що Касаційний Суд у ситуації, подібній до його випадку, постановив, що фактично немає обов'язку реєструватися в обох системах. INPS не прийняв рішення щодо цієї скарги. Після цього заявник звернувся до суду.

У період з 2009 по 2010 рік заявник ініціював три судових провадження проти INPS в Окружному суді міста Трієст, щоразу оскаржуючи зобов'язання сплатити додаткові внески, відсотки та штрафні санкції за відповідний рік.

Поки тривали ці провадження, Касаційний Суд 12 лютого 2010 року в аналогічній справі постановив, що відповідно до статті 1(208) Закону № 662/1996 адміністративні та комерційні керівники приватних компаній повинні зареєструватися лише в одній із систем соціального страхування, а не в обох.

Однак у травні 2010 року італійський законодавчий орган ухвалив «положення про автентичне тлумачення» передбачене статтею 12(11) Декрету-

закону № 78 від 31 травня 2010 року (Декрет-закон № 78/2010), який надалі став Законом № 122 від 30 липня 2010 року (Закон № 122/2010). Відповідно до цього положення адміністративні та комерційні менеджери приватних компаній повинні були зареєструватися в обох системах соціального страхування (gestione separata та gestione commerciale) і сплачувати внески в обидві системи за різні види діяльності.

Заявник стверджував, що ухвалене законодавцем положення не могло бути ретроспективно застосоване до нього. Заявник, посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, стверджував, що в результаті ретроспективного застосування законодавчого положення на шкоду йому, він був зобов'язаний сплатити додаткові соціальні внески, зокрема відсотки та штрафи, і що відповідно, такий обов'язок становив незаконне та непропорційне втручання в його право на мирне володіння своїм майном.

Оцінка Суду

А. Щодо стверджуваного порушення пункту 1 статті 6 Конвенції

У цій справі постало питання про те, чи підірвало втручання законодавця через статтю 12(11) Декрету-закону № 78/2010 справедливість провадження у справі заявника шляхом впливу на результат спору між ним та INPS під час провадження у справі.

ЄСПЛ визнав беззаперечним той факт, що стаття 12(11) Декрету-закону № 78/2010 мала інтерпретаційний характер і була ретроспективно застосована у провадженні за участю заявника.

Тому ЄСПЛ повинен був встановити, чи обумовлювалося, за конкретних обставин цієї справи, відповідне законодавче втручання загальним інтересом.

1. Існування підстави, що становила загальний інтерес

Що стосується існування загального інтересу, ЄСПЛ зазначив, що Декрет-закон № 78/2010 запровадив «невідкладні заходи щодо фінансової стабілізації». У Пояснювальній записці щодо перетворення цього положення на закон пояснюється, що стаття 12(11) мала на меті надати тлумачення відповідного положення, а саме статті 1(208) Закону № 662/1996, з метою відновлення усталеної адміністративної практики з цього питання, тоді як відповідно до підготовчих матеріалів до Закону № 122/2010, яким це положення було перетворене на закон, воно також мало за мету уникнення значного фінансового навантаження на Державу.

(а) Фінансові інтереси Держави

У цій справі законодавча історія спірного положення чітко показала, що існували численні суперечки щодо питання подвійної реєстрації в різних системах соціального забезпечення і що за відсутності автентичного тлумачення це призвело б до значного фінансового тягаря для Держави. Існування численних спорів зі значними фінансовими наслідками було також визнано в рішенні Касаційного Суду від 12 лютого 2010 року.

Водночас ЄСПЛ зазначив, що це не було єдиною метою, яку переслідувало спірне положення.

(b) Відновлення правової визначеності

Що стосується мети відновлення адміністративної практики, якої послідовно дотримувалися до рішення Касаційного Суду від 12 лютого 2010 року, ЄСПЛ повторив, що він визнає те, що ретроспективне законодавство за виняткових обставин може бути виправдане необхідністю тлумачення або роз'яснення більш раннього законодавчого положення.

В контексті обставин цієї справи, ЄСПЛ зазначив, що стаття 12(11) Декрету-закону № 78/2010 була безпосередньо спрямована на відновлення раніше встановленої адміністративної практики. Конституційний Суд зауважив, що це положення мало на меті вирішити проблему, спричинену непослідовним тлумаченням, яке призвело до суперечностей в самому Касаційному Суді, шляхом надання відповідному застосовному положенню, а саме статті 1(208) Закону № 662/1996, одного з його можливих значень, про яке можна було з великою долею вірогідності стверджувати, що воно відповідало значенню, яке було первісно задумано. Таким чином, на думку Конституційного Суду, положення про тлумачення було спрямоване на відновлення правової визначеності, а отже, було виправдане переконливими підставами загального інтересу.

Враховуючи зазначене, ЄСПЛ визнав, що втручання законодавчого органу ґрунтувалося на підставах загального інтересу.

2. Чи були ці підстави загального інтересу переконливими

ЄСПЛ повинен був оцінити переконливість відповідних підстав в цілому і у світлі таких елементів: чи була усталеною судова практика, змінена оскаржуваним законодавчим втручанням; спосіб і час ухвалення законодавства; передбачуваність законодавчого втручання; сфера дії законодавства та його наслідки.

(a) Чи була усталеною судова практика до її зміни

ЄСПЛ передусім зазначив, що до рішення Касаційного Суду від 12 лютого 2010 року усталена адміністративна практика вимагала від

адміністративних та комерційних керівників приватних компаній реєструватися як у системі *gestione separata*, так і в системі *gestione commerciale* INPS та сплачувати внески до обох систем у зв'язку з різними видами їхньої діяльності. Ця практика була підтримана переважною більшістю судів нижчих інстанцій.

Заявник це заперечував, однак ЄСПЛ зазначив, що деякі з судових рішень, на які посилався заявник, фактично не підтверджували його позицію. Зокрема, хоча ці рішення і не накладали обов'язку реєструватися в обох системах соціального страхування, вони говорили про те, що існував обов'язок сплачувати внески на соціальне страхування з урахуванням загальної суми заробітної плати, отриманої у зв'язку з різними видами діяльності, що здійснювалася в межах компанії. В інших рішеннях зазначалося, що немає обов'язку реєструватися в обох системах, але не роз'яснювалося, яким чином слід розраховувати суму внесків на соціальне страхування. Якщо цей розрахунок повинен був здійснюватися на основі загальної суми отриманої заробітної плати, це не відповідало позиції, яку відстоював заявник.

ЄСПЛ зауважив, що лише Касаційний Суд рішенням від 12 лютого 2010 року надав тлумачення, яке підтверджувало позицію заявника, вказавши, що нема потреби реєструватися в обох системах і що зобов'язання зі сплати внесків на соціальне страхування має розраховуватися виключно на основі основної діяльності.

У наступному рішенні Касаційного Суду від 8 серпня 2011 року чітко вказувалося на існування суперечливої судової практики і на той факт, що у згадуваному вище попередньому судовому рішенні було обрано одне з можливих тлумачень положення, але воно було єдиним рішенням, де застосовано таке тлумачення.

Тому Суд вважав, що судова практика, яка була змінена оскаржуваним втручанням законодавчого органу, не була усталеною. Дійсно, в італійській правовій системі той факт, що рішення від 12 лютого 2010 року було винесено Касаційним Судом, не перешкоджало подальшому розвитку судової практики, оскільки суди нижчих інстанцій не є повністю підпорядкованими Касаційному Суду, і зберігають право відступати від його рішень, якщо вони надають для цього обґрунтування.

(b) Чи було втручання законодавчого органу своєчасним і доречним

ЄСПЛ надав важливого значення тому факту, що невдовзі після винесення Касаційним Судом рішення від 12 лютого 2010 року законодавець продемонстрував свій намір не допустити можливість подальшого застосування цього рішення. Дійсно, 31 травня 2010 року, лише через три з половиною місяці після винесення рішення, Уряд ухвалив статтю 12(11) Декрету-закону № 78/2010,

який згодом, протягом шістдесяти днів, був перетворений Парламентом у Закон № 122/2010. Тому Суд вважав, що втручання законодавчого органу було дуже своєчасним.

ЄСПЛ зауважив, що у правовій Державі законодавчий орган може вносити зміни до законодавства з метою виправлення тлумачення закону, наданого судовою владою, за умови дотримання правових норм і принципів, які є обов'язковими навіть для законодавчого органу.

(c) Чи було законодавче втручання передбачуваним

ЄСПЛ повторив, що відповідне законодавче втручання мало на меті відновити правову визначеність після неочікуваного рішення Касаційного Суду у цій справі.

Втручання мало на меті відновити попередню адміністративну практику, яка застосовувалася на момент виникнення спору і була підтримана судами нижчих інстанцій. Ця практика встановлювала, що реєстрація в обох системах соціального страхування була обов'язковою і що внески на соціальне страхування мали сплачуватися за обома системами за різні види діяльності, що здійснювалися. Такий підхід не суперечив судовій практиці Касаційного Суду до його рішення від 12 лютого 2010 року.

Таким чином, на момент, коли на заявника було покладено обов'язок сплачувати внески на соціальне страхування і він звернувся до суду, як усталена адміністративна практика, так і основна судова практика були несприятливими для нього, а отже, на той час, очевидно, призвели б до відмови у задоволенні його вимог. Втручання законодавця лише відновило наявну адміністративну практику, підтриману по суті судами на момент звернення заявника до суду, і якої дотримувався Касаційний Суд у своїй практиці, хоча і на основі іншої аргументації. Тому таке законодавче втручання не було підстав вважати непередбачуваним.

(d) Сфера застосування та наслідки відповідного законодавства

ЄСПЛ зазначив, що у цій справі втручання законодавця дозволило стягнути із заявника несплачені внески на соціальне страхування, а також пеню та штрафні санкції за прострочення сплати.

Однак заявник навіть не отримав рішення першої інстанції, не кажучи вже про рішення, що набрало законної сили, яке б підтверджувало, що на момент законодавчого втручання він не був зобов'язаний сплачувати додаткові внески на соціальне страхування.

Враховуючи зазначене, ЄСПЛ визнав заяву в цій частині явно необґрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 Конвенції та визнав її неприйнятною відповідно до пункту 4 статті 35.

В. Щодо стверджуваного порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції

Заявник скаржився на те, що ретроспективне застосування статті 12(11) Декрету-закону № 78/2010, в результаті якого він був зобов'язаний сплатити додаткові внески на соціальне страхування, а також пеню та штрафні санкції, спричинило порушення його права на мирне володіння своїм майном, гарантованого статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЄСПЛ вважав, що зобов'язання сплачувати внески на соціальне страхування, а також відсотки та штрафи становило втручання у право заявника на мирне володіння своїм майном. Однак, згідно зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції Державам дозволяється контролювати використання власності відповідно до загальних інтересів або з метою забезпечення сплати податків. Водночас ЄСПЛ зазначив, що закони з ретроспективною дією, як у цій справі, можуть відповідати вимогам законності цієї статті. У цій справі ЄСПЛ дійшов саме такого висновку.

Крім того, ЄСПЛ не встановив, що сплата відповідних внесків становила для заявника надмірний тягар, враховуючи, що заявник не надав жодного відповідного аргументу з цього приводу. Тому ЄСПЛ визнав заяву в цій частині явно необґрунтованою та відхилив її.

Висновок

Заяву було визнано неприйнятною та відхилено

Ухвала в цій справі прийнята 3 вересня 2024 року, оприлюднена 19 вересня 2024 року та є остаточною.

СТАТТЯ 8 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ)

P.J. and R.J. v. SWITZERLAND (№ 52232/20)

Обставини справи

Справа стосувалася видворення першого заявника зі Швейцарії на 5 років після його засудження за злочин, пов'язаний з наркотиками. Заявники (перший заявник та його дружина – друга заявниця) стверджували, що такий захід був непропорційним та порушував їхнє право на повагу до сімейного життя відповідно до статті 8 Конвенції.

Перший заявник народився і жив у Боснії і Герцеговині, де у 2011 році познайомився з другою заявницею, громадянкою Сербії. Вона народилася в Швейцарії й прожила там все своє життя на підставі довгострокового дозволу на проживання.

У 2013 році заявники одружилися і перший заявник переїхав до Швейцарії, щоб жити з другою заявницею як сім'я. У 2014 та 2016 роках у Швейцарії в них народилися дві доньки, які відвідували там школу. Перший заявник їздив у Боснію і Герцеговину один або два рази на рік.

Після переїзду до Швейцарії перший заявник мав тимчасові підробітки некваліфікованим робітником на будівництві та технічному обслуговуванні протягом перших кількох років, а потім виконував такі роботи, як встановлення теплої підлоги та прибирання. Друга заявниця – основна годувальниця сім'ї, дипломована медсестра, яка працювала позмінно в місцевій лікарні. За словами заявників, подружжя ділило батьківську турботу про своїх дочок, причому перший заявник брав на себе більшу частину обов'язків через графік роботи другої заявниці.

7 лютого 2018 року перший заявник був затриманий під час перевезення пакунку, що містив 194 грами кокаїну 96 % чистоти для третьої особи між містами Лангнау-ам-Альбіс та Цюрих. За свої послуги він мав отримати 500 швейцарських франків (CHF).

3 липня 2018 року суд кантону Цюрих визнав його винним у вчиненні злочину, пов'язаного з незаконним обігом наркотиків за обтяжуючих обставин, і, зазначив, що заявник співпрацював, зізнався у вчиненому з самого початку, не мав судимостей і що існує «презумпція сприятливого прогнозу щодо ризику рецидиву», засудив його до умовного позбавлення волі строком на 20 місяців з відстрочкою виконання вироку на 2 роки. Крім того, суд постановив видворити його зі Швейцарії на 5 років відповідно до статті 66a Кримінального кодексу Швейцарії, що є мінімально допустимим терміном. Торгівля наркотиками була одним зі злочинів, які обов'язково призводили до видворення іноземця

зі Швейцарії, якщо видворення не призводило до особистого скрутного становища. Ім'я першого заявника мало бути внесено до Шенгенської інформаційної системи, що також передбачало заборону в'їзду до Шенгенської зони.

11 листопада 2019 року справу розглянув Верховний Суд кантону Цюрих. Він, зокрема, встановив, що, хоча перший заявник не був залучений до широкомасштабної торгівлі наркотиками, злочин був серйозним, оскільки він перевозив велику кількість кокаїну і тим самим створював небезпеку для життя інших людей і громадської безпеки. Зрештою, суд визнав, що приватні інтереси першого заявника залишитися у Швейцарії не переважали інтереси громадської безпеки.

15 лютого 2020 року перший заявник оскаржив рішення до Федерального Суду Швейцарії. Він стверджував, що Верховний Суд кантону Цюріх не дотримався статті 8 Конвенції, і що його видворення на 5 років становило непропорційне втручання в його право на повагу до сімейного життя.

17 червня 2020 року Федеральний Суд Швейцарії відхилив скаргу першого заявника. Суд дійшов висновку, що суспільні інтереси переважали над приватними інтересами першого заявника, оскільки його видворення слугувало законній меті запобігання новим злочинам для забезпечення громадської безпеки. Це було пропорційне втручання в його право на повагу до сімейного життя відповідно до статті 8 Конвенції.

У липні 2020 року першого заявника було видворено зі Швейцарії. Нині він проживає в Боснії та Герцеговині. Друга заявниця та їхні дочки проживають у Швейцарії. У 2020 році вони подали документи на отримання швейцарського громадянства та отримали його в грудні 2021 року.

Заявники скаржилися, що видворення першого заявника через його кримінальне засудження було непропорційним покаранням, яке становило порушення їхнього права на повагу до сімейного життя за статтею 8 Конвенції.

Оцінка Суду

Сторони не заперечували, що у цій справі було втручання у право заявників на повагу до їхнього сімейного життя, що воно було «передбачено законом» і виправдано однією або декількома законними цілями згідно з пунктом 2 статті 8 Конвенції. Однак вони мали відмінну думку про те, чи воно було необхідним і пропорційним, і чи належним чином національні суди обґрунтували свої рішення.

Тому ЄСПЛ мав перевірити, чи був оскаржуваний захід «необхідним у демократичному суспільстві».

ЄСПЛ зазначив, що засудження першого заявника за злочин, пов'язаний з наркотиками (20 місяців позбавлення волі з відстрочкою на 2 роки), мав серйозний характер. Водночас ЄСПЛ зауважив, що перший заявник не мав судимості або судимостей, пов'язаних з наркотиками, на момент вчинення злочину, за який його згодом було видворено (див., на противагу, серед останніх прикладів справи, в яких заявники вчинили кілька злочинів, пов'язаних з наркотиками, або мали судимості до їхнього видворення): Al-Masudi v. Denmark, № 35740/21, § 28, від 5 вересня 2023 року; Loukili v. the Netherlands, № 57766/19, § 52, від 11 квітня 2023 року; і Nguyen v. Denmark, № 2116/21, § 29, від 9 квітня 2024 року).

Перший заявник прибув до Швейцарії у 2013 році у віці 30 років, коли одружився з другою заявницею. До цього він провів усе своє життя, включаючи навчання в школі та професійну підготовку, у своїй рідній країні – Боснії і Герцеговині, де у нього були батьки та брат, і куди він регулярно навідувався. Після переїзду до Швейцарії і до моменту засудження він працював на тимчасових роботах, а його дружина була основною годувальницею у сім'ї. За словами першого заявника, він брав на себе більшу частину батьківської турботи про своїх малолітніх дочок, поки його дружина була на роботі. На момент видворення зі Швейцарії перший заявник прожив там близько 6 років і 8 місяців, однак, як сам визнав, погано розмовляв німецькою мовою, а відповідно до оцінки органів влади рівень його інтеграції у суспільство був нижче середнього (див., на противагу, Z v. Switzerland, № 6325/15, §§ 67 і 69, від 22 грудня 2020 року).

Визначивши відповідні фактори, національні суди зосередили свою оцінку ситуації першого заявника на характері та тяжкості вчиненого ним злочину. У зв'язку з цим ЄСПЛ зазначив, що, хоча злочин першого заявника був серйозним, він не був покараний реальним позбавленням волі, а був засуджений до умовного покарання з відстрочкою виконання вироку.

Однак, встановивши, що ступінь вини першого заявника був незначним, національні суди лише послалися на той факт, що перший заявник зізнався з самого початку, що він співпрацював з поліцією і що існував сприятливий прогноз щодо ризику рецидиву (див., на противагу, згадане рішення у справі Z v. Switzerland, § 24, де був доведений ризик рецидиву, оскільки заявник вчинив злочин незабаром після завершення випробувального терміну, і рішення у справі Vasquez v. Switzerland, № 1785/08, § 46, від 26 листопада 2013 року, де був доведений ризик рецидиву, враховуючи те, що заявник мав труднощі з самоконтролем після винесення йому вироку).

Національні суди зазначили, що незабаром після ухвалення рішення про видворення у липні 2018 року перший заявник знайшов роботу з повною зайнятістю, яку він зберігав до моменту видворення зі Швейцарії через 2 роки,

і що він демонстрував хорошу поведінку протягом усього цього періоду. Уряд припускав, що така поведінка першого заявника була очікуваною, враховуючи, що він отримав умовний термін ув'язнення. Однак у своїй оцінці національні суди не врахували, що, хоча страх перед тим, що умовне засудження може перетворитися на реальний термін ув'язнення, міг зіграти певну роль, загальна хороша поведінка першого заявника, його здатність мати стабільну роботу незабаром після засудження, а також відсутність будь-яких подальших адміністративних або кримінальних правопорушень, свідчили про його щирий намір довести, що він не становив загрози для суспільної безпеки. Ці докази прагнення першого заявника до законослухняної поведінки були проігноровані.

Принцип пропорційності вимагає, серед іншого, враховувати особисту поведінку особи та вплив застосованого заходу на сімейне життя. Національні суди не ставили під сумнів справжність сімейного життя першого заявника або негативний вплив, який мало б на нього п'ятирічне видворення. Вони стверджували, що друга заявниця могла або поїхати за першим заявником до Боснії і Герцеговини, де у неї були хороші перспективи, або залишитися у Швейцарії, що робило розлуку питанням вибору.

Що стосується дочок заявників, суди дійшли висновку, що з огляду на їхній вік вони могли адаптуватися до нового середовища в Боснії і Герцеговині і що їхній переїзд залежав від вибору другої заявниці слідувати за чоловіком.

Враховуючи наведене, ЄСПЛ вважав, що, призначаючи та підтримуючи п'ятирічне видворення, національні суди не застосували належним чином його практику, яка вимагає ретельного дотримання балансу між особистими та суспільними інтересами. Суди не надали належної ваги певним аспектам. До них відносяться низький рівень вини першого заявника, той факт, що його покарання було умовним, відсутність судимості, той факт, що він більше не становив загрози громадській безпеці, його статус довгострокового іммігранта і несприятливий вплив видворення на членів його сім'ї.

Таким чином, ЄСПЛ дійшов висновку, що було порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 вересня 2024 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

PINCHUK v. Ukraine (№ 72777/13)

Обставини справи

Справа стосувалася тверджень про те, що роботодавець заявника [Житомирська обласна міліція на час подій] незаконно збирав конфіденційні медичні дані про нього, і що національні суди не навели відповідних і достатніх підстав для відхилення його скарг з цього приводу. Заявник посилався на статті 6 та 8 Конвенції.

У період з 24 жовтня по 29 грудня 2012 року заявник, на той час працівник міліції, періодично проходив стаціонарне та амбулаторне лікування у серцево-судинних відділеннях Житомирської міської та Житомирської обласної лікарень.

Чотири рази у жовтні та листопаді 2012 року начальник заявника звертався до головних лікарів вищезазначених лікарень з проханням підтвердити факт проходження заявником лікування та повідомити його точний діагноз і деталі стану його здоров'я. У різні дати співробітники лікарень надали свої відповіді. Принаймні одна з них містила детальний опис стану здоров'я та діагнозу заявника.

У січні 2013 року заявник подав позов до суду, стверджуючи, зокрема, що його начальник незаконно вимагав від лікарень його медичну інформацію. Заявник зазначив, що він дотримався необхідних адміністративних формальностей, своєчасно повідомляючи керівництво про свою відсутність за станом здоров'я та надаючи офіційні листки непрацездатності. Прямі запити його керівництва до лікарень з метою отримання детальної інформації, зокрема, щодо стану здоров'я заявника та точного діагнозу, не були обґрунтованими.

21 травня 2013 року Житомирський окружний адміністративний суд відмовив у задоволенні позову.

25 липня 2013 року Апеляційний суд Житомирської області відхилив апеляційну скаргу заявника.

Ухвалою від 6 серпня 2013 року Вищий адміністративний суд України відмовив заявнику у відкритті касаційного провадження.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції заявник скаржився на збір роботодавцем його медичних даних в порушення норм національного законодавства та цієї статті Конвенції.

Оцінка Суду

Стаття 8 Конвенції

Беручи до уваги заперечення Уряду, оскаржене заявником, про те, що останній не вичерпав національних засобів юридичного захисту, оскільки не

подав жодного позову проти лікарень, Суд зазначив, що скарга, яка перебувала на його розгляді, стосувалася стверджуваної незаконності збору цієї інформації роботодавцем заявника, а не її розголошення лікарнями. Ця конкретна скарга була подана заявником до національних судів трьох рівнів юрисдикції, і Уряд не заперечував цього факту. Тому Суд відхилив це заперечення. Він вважав, що скарга заявника не була ані явно необґрунтованою у розумінні підпункту «a» пункту 3 статті 35 Конвенції, ані неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому він оголосив її прийнятною.

Розглядаючи цю скаргу у світлі загальних принципів, розроблених у своїй практиці (див. Radu v. the Republic of Moldova, № 50073/07, §§ 27–32, від 15 квітня 2014 року; Y.Y. v. Russia, № 40378/06, §§ 52–60, від 23 лютого 2016 року; Surikov v. Ukraine, № 42788/06, §§ 70–74 і 91, від 26 січня 2017 року; і та M.K. v. Ukraine, № 24867/13, §§ 34–37, 50–51 і 59–61, від 15 вересня 2022 року), Суд зазначив, що наявність втручання не було предметом спору між сторонами. Суд також вважав, що запити керівника заявника (співробітника міліції) до персоналу лікарні з метою отримання детальної медичної інформації про заявника становили втручання у право заявника на повагу до його приватного життя у розумінні статті 8 Конвенції.

Суд урахував аргумент Уряду про те, що оскаржуване втручання мало підстави в національному законодавстві. Зокрема, Уряд посилався, по суті, на статтю 17 Закону № 565-XII «Про міліцію», чинну на час розгляду справи, яка встановлювала критерії відбору на службу до міліції, одним з яких був стан здоров'я кандидатів. Крім того, Уряд зазначив, що Міністерство внутрішніх справ прийняло нормативно-правові акти з метою створення спеціальних медичних комісій для контролю за придатністю працівників міліції до служби.

Суд визнав, що роботодавець заявника є державним органом, тому міг мати законний інтерес в отриманні інформації про стан його здоров'я в контексті оцінки його фізичної придатності до служби. З метою дотримання статті 8 Конвенції для реалізації такого інтересу цей державний орган був зобов'язаний насамперед дотримуватися конкретних правових норм, що супроводжувалися необхідними процесуальними гарантіями (див. згадане вище рішення Surikov v. Ukraine, заява № 42788/06, § 91, від 26 січня 2017 року).

Уряд не заперечував, що заявник належним чином повідомив свого роботодавця про свою відсутність за станом здоров'я та своєчасно й у відповідний спосіб надав офіційні листки непрацездатності. У цьому контексті Суд не міг погодитися з аргументом Уряду про те, що загальні правові положення щодо прийняття на службу до міліції та функціонування комісій з питань медичної придатності створювали правову основу для прямих і конкретних запитів керівника заявника до лікарень з метою отримання детальної інформації щодо його лікування та діагнозу. Крім того, Суд урахував

покликання заявника на статтю 39-1 КЗпП, яка прямо забороняє роботодавцям робити такі запити. Ні із зауважень Уряду, ні з рішень, прийнятих національними судами, не вбачалося, що право робити такі запити випливає з будь-яких інших положень національного законодавства, що мають перевагу над прямою забороною, на яку покликався заявник.

Відповідно Суд вважав, що втручання, про яке йдеться, не відповідало закону. Цей висновок був достатнім для встановлення порушення статті 8 Конвенції. Він також позбавив необхідності розглядати інші аргументи сторін щодо наявності законної мети або необхідності втручання.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 12 вересня 2024 року та є остаточним.

PINDO MULLA v. Spain [GC] (№ 15541/20)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги заявниці на порушення її права за статтею 8 Конвенції у світлі статті 9 з огляду на здійснене їй переливання крові під час невідкладної хірургічної операції всупереч заздалегідь оформленій заявницею відмові від такого виду медичного втручання за буд-якої ситуації. Заявниця належала до релігійної громади Свідків Єгови. У 2017 році, після того, як їй порадили зробити операцію, вона згідно з відповідним національним законодавчим положенням склала та зареєструвала попереднє розпорядження (documento de instrucciones previas) і видала постійну довіреність. Кожен з документів фіксував її відмову від переливання крові в будь-якому вигляді в будь-якій медичній ситуації, навіть якщо її життю загрожує небезпека, і що вона погодиться на будь-яке медичне лікування, яке не передбачає використання крові. Окрім того, заявниця подала попереднє розпорядження до відповідного реєстру міст Кастилія та Леону (the Register of Advance Directives of Castile and Leon). З невідомих Суду причин воно не було фізично додане до медичної справи заявниці в лікарні Soria.

У 2018 році вона потрапила до місцевої лікарні з серйозною внутрішньою кровотечею. Коли їй запропонували переливання крові, вона підписала інформовану згоду, відмовившись від такого лікування. Тому її перевели до лікарні Soria в Мадриді, яка, як відомо, пропонує методи лікування, що не передбачають переливання крові.

Зважаючи на тяжкість стану заявниці, лікарі мадридської лікарні терміново звернулися факсом до чергового судді з проханням надати інструкції щодо дій після її прибуття. Вони вказали, що заявниця є свідком Єгови, що вона усно висловила свою відмову від усіх видів лікування і що її стан після прибуття буде дуже нестабільним. Суддя, який не знав ані особи заявниці, ані її точних побажань, надав дозвіл на всі медичні та хірургічні процедури, необхідні для порятунку її життя і фізичної цілісності. Розглядаючи ситуацію як надзвичайну, в лікарні не дотрималися звичайного протоколу надання згоди. Заявниці було проведено хірургічне втручання та переливання еритроцитів: її не було повідомлено ані про рішення, ані про заплановану операцію.

Рішення чергового судді було залишено апеляційним судом без змін, а подальша скарга заявниці за процедурою *amparo* була визнана Конституційним Судом неприйнятною.

4 липня 2023 року одна з Палат ЄСПЛ відмовилася від юрисдикції на користь Великої Палати ЄСПЛ.

Оцінка Суду

(1) *Правова характеристика справи*

У цій справі два окремих права, на які посилалася заявниця – право на повагу до приватного життя і право на свободу думки, совісті та релігії, були дуже тісно переплетені: бажання заявниці щодо лікування її хвороби ґрунтувалися на її відданості відповідному вченню її релігійної громади. Оскільки основне питання стосувалося автономії та самовизначення пацієнта щодо медичного лікування, справа підлягала розгляду в аспекті «приватного життя», передбаченому статтею 8 Конвенції, яка тлумачилася і застосовувалася у світлі статті 9 Конвенції.

(2) *Попередні зауваження*

Ця справа відрізнялася від попередніх справ, які також стосувалися питань поваги до особистої автономії та відмови у наданні медичної допомоги. Оскільки заявниця бажала вилікуватися від своєї хвороби та була готова прийняти будь-яке відповідне лікування за умови відмови від переливання крові, цю справу слід відрізняти від тих, що стосувалися бажання особи покласти край своєму життю. Проте, загальні принципи, викладені в рішеннях у деяких з цих справ, не були позбавлені актуальності для цієї справи. Ця справа також відрізнялася від тих, що стосувалися спорів про лікування дитини або відмову від життєво необхідного лікування дитини, в яких питання забезпечення найкращих інтересів дитини-пацієнта було першочерговим питанням розгляду. З урахуванням умов системи громадського здоров'я, ця справа відрізнялася від справ, пов'язаних з лікуванням осіб, позбавлених волі, які, таким чином, перебували під контролем і відповідальністю Держави, чи то в контексті кримінального права, чи то в контексті охорони психічного здоров'я. Відмова заявниці від переливання крові також не була пов'язана з прямим ризиком для здоров'я третіх осіб.

Зрештою ЄСПЛ урахував відповідні норми міжнародного права, застосовні у відносинах між сторонами, зокрема, відповідні положення Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину (Конвенція Ов'єдо), ратифікованої Державою-відповідачем.

(3) *Втручання у право заявниці на повагу до приватного життя*

Медичні працівники лікарні в місті Мадрид оцінили, що після прибуття до їхнього закладу заявниця опиниться у невідкладній ситуації, яка загрожувала її життю, і що для того, щоб вижити, вона потребувала хірургічного втручання, яке, ймовірно, вимагало переливання крові. У зв'язку з цим ЄСПЛ роз'яснив, що в його функції не входить ставити під сумнів оцінку стану здоров'я заявниці медичними працівниками або їхні рішення щодо лікування, яке має бути надане:

фактично, заявниця не оскаржувала обґрунтованість цих оцінок або рішень в жодному національному суді. Втручанням у цій справі, як стверджувалося на національному рівні, було рішення чергового судді, яке повинно розглядатися в тому правовому та фактичному контексті, в якому воно було прийнято. Крім того, враховуючи важливість процесуальних гарантій, передбачених статтею 8 Конвенції, ЄСПЛ розглянув, як було ініційовано процес прийняття рішення, як він був проведений та переглянутий для того, щоб з'ясувати, чи продемонстрував він у цій справі достатню повагу до автономії заявниці.

(4) *Виправданість втручання*

(a) Законність і мета втручання

Втручання відповідало національному законодавству і переслідувало мету «захисту здоров'я».

(b) Необхідність втручання

(i) Відповідні принципи судової практики

Як раніше зазначав ЄСПЛ, свобода приймати або відмовлятися від конкретного медичного лікування є життєво важливою для самовизначення та особистої автономії. Повнолітній дієздатний пацієнт може вільно приймати рішення про операцію або медичне лікування, включаючи переливання крові. За відсутності необхідності захищати третіх осіб, Держава повинна утримуватися від втручання у свободу вибору особи щодо медичної допомоги. З огляду на те, що заявниця була визнана такою, що перебувала під загрозою неминучої небезпеки для свого життя, необхідно було також взяти до уваги принципи, які ЄСПЛ вивів відповідно до статті 2 Конвенції щодо позитивного зобов'язання Держав захищати пацієнтів. Паралельний обов'язок випливає зі статті 8 Конвенції щодо фізичної недоторканності пацієнтів.

Крім того, ЄСПЛ підкреслив необхідність надійних правових та інституційних гарантій у відповідному процесі прийняття рішень для забезпечення того, щоб рішення з такими наслідками було чітким, недвозначним, вільним та усвідомленим. Особа повинна дійсно усвідомлювати наслідки того, про що вона просить, і бути захищеною від тиску та зловживань.

(ii) Узгодження прав і обов'язків, передбачених Конвенцією

ЄСПЛ ще не мав можливості розглянути, як у надзвичайній ситуації автономія пацієнта повинна бути узгоджена з його правом на життя. У зв'язку з цим він підтвердив позицію, викладену у своїй попередній практиці щодо автономії пацієнта, а саме, що у звичайному контексті охорони здоров'я зі статті 8 Конвенції випливає, що дієздатний повнолітній пацієнт має право вільно і свідомо відмовитися від медичного лікування, незважаючи на дуже серйозні,

навіть смертельні наслідки, які може мати таке рішення. Повага до права пацієнта давати або не давати згоду на лікування є фундаментальним принципом у сфері охорони здоров'я. Це право, однак, не можна тлумачити в абсолютних термінах; право на повагу до приватного життя, будучи ширшим правом, яке охоплює автономію пацієнта, є правом обмеженим, і, таким чином, здійснення будь-якого з його аспектів може бути обмежене відповідно до пункту 2 статті 8 Конвенції.

У ситуації, пов'язаній з реальною і неминучою небезпекою для існування людини, право на життя, передбачене статтею 2 Конвенції, також буде діяти в тандемі з правом особи самостійно приймати рішення про медичне лікування. З точки зору Держави, її обов'язки щодо забезпечення дотримання обох цих прав також будуть виконані.

ЄСПЛ зазначив, що, хоча суспільний інтерес у збереженні життя або здоров'я пацієнта повинен поступатися інтересу пацієнта керувати своїм власним життям, справжність відмови від медичного лікування є законним питанням, враховуючи, що на карту поставлено здоров'я і, можливо, саме життя пацієнта. Необхідно переконатися, що в екстреній ситуації рішення про відмову від життєво необхідного лікування було прийнято вільно і самостійно особою з необхідною дієздатністю, яка усвідомлювала наслідки свого рішення. Також необхідно забезпечити, щоб рішення – про існування якого повинен знати медичний персонал – відповідало обставинам, що склалися, в тому сенсі, що воно має бути чітким, конкретним і недвозначним у відмові від лікування і відображати поточну позицію пацієнта з цього питання.

Звідси випливало, що якщо в екстрених ситуаціях існували обґрунтовані підстави сумніватися в рішенні особи в будь-якому з цих істотних аспектів, це не могло вважатися неповагою до її особистої автономії щодо продовження невідкладного лікування, яке рятує життя. Ця позиція повністю узгоджується зі статтею 8 Конвенції Ов'єдо. З неї також випливає, що необхідно докласти розумних зусиль, щоб розвіяти сумніви або невизначеність, пов'язані з відмовою в лікуванні. Як ЄСПЛ вже раніше зазначав, хоча і в іншому контексті, побажання пацієнта повинні розглядатися як такі, що мають першочергове значення. Те, що є «розумними зусиллями», обов'язково залежатиме від обставин справи, а також від змісту національної правової бази. Якщо, незважаючи на розумні зусилля, лікар або суд, залежно від обставин, в необхідному обсязі не зміг встановити, що воля пацієнта дійсно полягала у відмові від життєво необхідного лікування, обов'язок захистити життя пацієнта шляхом надання необхідної медичної допомоги повинен переважати.

Відповідні міжнародні документи (зокрема, Конвенція Ов'єдо) відображають як складність, так і делікатність запровадження та функціонування системи попередніх медичних розпоряджень. Хоча головні інституції Ради Європи зайняли

позицію на підтримку таких розпоряджень, враховуючи їх необов'язковий характер, ці позиції передбачають значну свободу розсуду для Держав щодо статусу та умов застосування таких інструментів. Як показало порівняльне дослідження, проведене для цієї справи, хоча значна кількість Держав-членів Ради Європи мають конкретні положення і механізми для попередніх медичних розпоряджень або для врахування раніше висловлених побажань, вони не роблять це в однаковий спосіб. Тому виявляється, що в Європі існує різноманітна практика, коли мова йде про умови узгодження, наскільки це можливо, права на життя і права на повагу до автономії пацієнта шляхом врахування раніше висловлених побажань. Таким чином, ЄСПЛ виснував, що як принцип надання обов'язкової юридичної сили попереднім медичним розпорядженням, так і пов'язані з ним формальні та практичні умови, перебувають в межах свободи розсуду Договірних Держав.

(iii) Застосування вищезазначених принципів і міркувань до даної справи

У справі Reyes Jimenez v. Spain ЄСПЛ вже розглядав положення відповідного національного законодавства, що регулюють надання згоди, і зазначив, що вони повністю відповідають кореспондуючим положенням Конвенції Ов'єдо. Національна нормативно-правова база щодо попередніх медичних розпоряджень виявилася добре розробленою і ґрунтувалася на відповідних положеннях і принципах вищезгаданої Конвенції щодо автономії пацієнта. Вона є розумним балансом законодавця між основними правами пацієнтів, кореспондуючими обов'язками Держави та вагомими суспільними інтересами. Існує також значна схожість між практикою ЄСПЛ та Конституційного Суду, зокрема, у визнанні права дієздатного пацієнта на відмову від певної форми медичного лікування в тому числі якщо це може призвести до смертельного результату. Крім того, конституційна судова практика підтвердила необхідність обґрунтування призначення медичного лікування проти волі пацієнта з посиланням на принципи необхідності, пропорційності та поваги до суті автономії пацієнта.

Крім того, ЄСПЛ зазначив, що вимога про надання згоди на відмову від лікування в письмовій формі *per se* не суперечить статті 8 Конвенції, яка не передбачає жодної конкретної форми згоди.

Держава-відповідач вирішила надати обов'язкової сили попереднім медичним розпорядженням і вжила конкретних практичних заходів для забезпечення того, щоб інструкції, надані пацієнтами, були відомі та виконувалися в системі охорони здоров'я на всій національній території. ЄСПЛ підкреслив, що там, де така система була створена (що є вибором Держави в межах її свободи розсуду) і на неї покладаються пацієнти, які правильно нею користуються, важливо, аби вона ефективно функціонувала і досягала своєї мети.

Ключовою особливістю цієї справи було залучення чергового судді, що є стандартною практикою для лікарні в місті Мадриді, коли йдеться про пацієнта, який відмовляється від переливання крові. ЄСПЛ визнав важливу роль, яку суди можуть відігравати у вирішенні спорів або наданні правових рекомендацій щодо медичного лікування. Однак, переваги прийняття судових рішень з делікатних питань, що виникають у складних обставинах, обов'язково залежать від інформації, яка була надана або може бути отримана особою, яка приймає рішення.

Заява лікарів до чергового судді містила дуже обмежену, але також неточну інформацію, оскільки в ній зазначалося, що заявниця відмовилася від «усіх видів лікування» і що її відмова була усною. Це давало підстави вважати, і саме так це зрозумів черговий суддя, що відмова заявниці була лише усною. Двоє посадових осіб, з якими зв'язався черговий суддя, а саме судовий лікар і місцевий прокурор, у своїй оцінці ситуації також виходили з припущення, що це було саме так. Відсутність ключової інформації про документування побажань заявниці, які були зафіксовані в різних формах і в різний час у письмовій формі, мала визначальний вплив на прийняття рішення щодо лікування заявниці. У системі, в якій відмова від медичного лікування повинна бути виражена в письмовій формі, ця прогалина була суттєвою. Оскільки ні заявниця, ні будь-хто з її близьких не знав про рішення, прийняте черговим суддею, виправити це упущення було неможливо навіть теоретично.

З огляду на обставини та ступінь невідкладності справи практична можливість залучити заявницю до участі у вирішальній стадії процесу – розгляді справи черговим суддею – була значно зменшена. Це також суттєво обмежило можливості чергового судді проводити будь-які подальші розслідування фактів ситуації. Це зробило ще більш важливим надання особі, яка приймає рішення, адекватного фактичного підґрунтя для прийняття рішення, яке, так чи інакше, мало дуже великі наслідки для заявниці.

Крім того, мова йшла про право дієздатного пацієнта самостійно приймати рішення щодо свого здоров'я. Це, очевидно, охоплює свободу змінювати своє рішення так само як і залишати його без змін. Питання про те, чи мала заявниця таку можливість, було вирішальним з огляду на те, що існувало письмове медичне розпорядження, яке гарантувало, що її відмова від переливання крові залишиться в силі у випадку, якщо вона не зможе прийняти таке рішення у відповідний момент часу згідно з іспанським законодавством. Однак це питання не було висвітлене перед суддею з самого початку. Хоча судовий лікар згадав про нього під час розгляду заяви, воно не було прямо розглянуто в рішенні. Скоріше, на нього було дано непряму негативну відповідь, оскільки було надано дозвіл безпосередньо приступити до необхідного лікування без необхідності отримання згоди. ЄСПЛ також зауважив, що нічого не було сказано

про гарантії національного законодавства у випадку, коли згода пацієнта не може бути отримана, тобто про консультації, якщо дозволяють обставини, з родичами або особами, які мають de facto зв'язки з пацієнтом. Також не було зроблено жодного такого кроку після повідомлення лікарні про прийняте рішення.

Відзначаючи, що будь-яка оцінка рішення повинна враховувати обмеження, притаманні формі провадження, і терміновість, в якій воно повинно було проводитися, ЄСПЛ вважав, що за цих обставин вичерпне юридичне обґрунтування було неможливим. З точки зору Конвенції та застосовних принципів, обґрунтування рішення чітко вказувало на важливість захисту права на життя, тоді як важливість поваги до права пацієнта самостійно приймати рішення про медичне лікування меншою мірою була розглянута. Посилаючись на фатальні наслідки, які могли б настати у разі відмови у лікуванні, було надано беззастережний дозвіл на надання заявниці будь-якого лікування, яке було необхідним для її порятунку. По суті, це рішення передало право приймати рішення з моменту його винесення від заявниці до лікарів. Подальший розгляд справи не приділив належної уваги вищезазначеним питанням.

ЄСПЛ повністю усвідомлював, що дії, вчинені в день, про який йде мова, персоналом обох лікарень, були мотивовані першочерговим прагненням забезпечити ефективне лікування пацієнта, який перебував під їхнім наглядом, відповідно до найфундаментальніших норм медичної професії. Він не ставив під сумнів їхні оцінки щодо тяжкості стану заявниці на той час, невідкладності необхідності її лікування, медичних можливостей, доступних за тих обставин, або того, що життя заявниці було врятовано того дня. Однак не можна стверджувати, що національна система адекватно відреагувала на скаргу заявниці про те, що її побажання були неправомірно відхилені. Виявлені недоліки вказували на те, що оскаржуване втручання було результатом процесу прийняття рішень, який, як він відбувся у цій справі, не забезпечив достатньої поваги до автономії заявниці, захищеної статтею 8 Конвенції, яку вона хотіла реалізувати, щоб дотримуватися важливого вчення своєї релігії.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя) у поєднанні зі статтею 9 Конвенції (свобода думки, совісті і релігії).

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою 17 вересня 2024 року та є остаточним.

S.V.M. v. Ukraine (№ 40106/15)

Обставини справи

Справа стосувалася стверджуваного незаконного та необґрунтованого розголошення інформації про судимість заявника у довідці про несудимість.

20 лютого 2012 року УМВС України у Львівській області на запит заявника надало довідку про несудимість, у якій зазначалося: «Відповідно до статті 89 Кримінального кодексу С.В.М. вважається таким, що не має судимості...».

Заявник просив вилучити посилання на статтю 89 Кримінального кодексу, що встановлює умови, за яких судимість може бути знята з особи, яка її має. Заявник стверджував, що йому потрібна ця довідка для пошуку роботи, і що посилання на статтю 89 зробить очевидним для будь-кого, хто її читатиме, що він колись був засуджений. Це поставило б його в несправедливо невигідне становище на ринку праці. Орган внутрішніх справ відмовив в клопотанні заявника з посиланням на наказ від 23 серпня 2002 року № 823/188, виданий спільно Міністерством внутрішніх справ і Державним департаментом з питань виконання покарань.

Заявник звернувся до суду з позовом до органу міліції, вимагаючи видати наказ, який би зобов'язав останню внести зміни до довідки. Він стверджував, що довідка, про яку йде мова, містила конфіденційну інформацію, розголошення якої в контексті пошуку ним роботи не було необхідним і ставило його в несправедливо невигідне становище порівняно з особами, які ніколи не були засуджені. Він також стверджував, що це розголошення порушило статтю 32 Конституції та статтю 14 Закону про захист персональних даних, яка дозволяє розкриття персональної інформації третім особам без згоди суб'єкта даних лише у випадках, коли таке розкриття прямо вимагається законом. Він стверджував, що ні пункт 9.9., ні будь-яка інша частина Наказу № 823/188 не містили жодних положень, які б вимагали розкриття інформації про погашену судимість.

6 липня 2012 року Львівський окружний адміністративний суд відхилив позов заявника, зазначивши, зокрема, що міліція діяла відповідно до пункту 9.9 наказу № 823/188. Суд також зазначив, що, оскільки заявник сам запросив довідку і вона була вручена йому особисто, міліцію не можна звинувачувати в тому, що вона передала його дані третім особам всупереч чинному законодавству, і що заявник не мав права вимагати внесення будь-яких змін до тексту.

14 травня 2015 року Львівський апеляційний адміністративний суд відхилив апеляційну скаргу заявника, підтримавши висновки й обґрунтування суду нижчої інстанції.

Скарга заявника до суду касаційної інстанції також не мала успіху.

18 травня 2022 року у відповідь на інформаційний запит Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ Міністерство внутрішніх справ надало лист, у якому пояснило, що з 2012 року відповідна нормативно-правова база зазнала змін. Зокрема, новий наказ Міністерства (від 30 березня 2022 року № 207) дозволив суб'єктам даних запитувати повну або скорочену версію довідки про несудимість, залежно від мети, для якої вона запитувалася.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції заявник скаржився, що довідкою працівників міліції про несудимість свавільно та без необхідності було розголошено делікатну інформацію стосовно його погашеної судимості.

Оцінка Суду

Стаття 8 Конвенції

Уряд стверджував про невичерпання національних засобів юридичного захисту. Він зауважив, що заявник міг оскаржити відображені дані про його судимість в інформаційній системі органів внутрішніх справ або порушити антидискримінаційне провадження проти будь-якого потенційного роботодавця, який відмовив йому у працевлаштуванні на підставі його минулої судимості. Уряд підкреслив, що не було жодних правових підстав для того, щоб відрізняти ситуацію заявника в контексті пошуку роботи від ситуації осіб, які ніколи не були засуджені. Стверджуючи, що посилання на статтю 89 КК у зазначеній довідці не становило втручання у права заявника за статтею 8 Конвенції, він утримався від будь-яких подальших коментарів по суті скарги заявника.

ЄСПЛ вважав, що заявник належним чином виклав у національних судах суть своєї скарги, яка стосувалася конкретного формулювання у довідці органів внутрішніх справ про яку йдеться. Він погодився з його аргументом, поданим у відповідь на зауваження Уряду, про те, що запропоновані ним засоби юридичного захисту не стосувалися суті його скарги. Тому ЄСПЛ відхилив заперечення Уряду щодо невичерпання засобів юридичного захисту. Він також вважав, що ця скарга не була явно необґрунтованою в розумінні підпункту «a» пункту 3 статті 35 Конвенції та не була неприйнятною з будь-яких інших підстав, і оголосив її прийнятною.

Як зазначив ЄСПЛ, сторони не заперечували, що спосіб, у який було сформульовано інформацію у довідці про несудимість, давав зрозуміти читачеві, що заявник раніше був засуджений за вчинення кримінального правопорушення. Беручи до уваги принципи, розроблені у відповідній судовій практиці, Суд вважав, що розкриття інформації про минуле засудження заявника у довідці про несудимість становило обробку чутливих персональних даних про нього та становило втручання у його право на повагу до приватного життя, захищене статтею 8 Конвенції (див. M.M. v. the United Kingdom, № 24029/07, §§ 187–90

та 195, від 13 листопада 2012 року, а також P.T. v. the Republic of Moldova, № 1122/12, § 28, від 26 травня 2020 року).

Таким чином, Суд повинен визначити, чи було це втручання виправданим відповідно до пункту 2 статті 8 Конвенції (див. Surikov v. Ukraine, № 42788/06, §§ 70–74, від 26 січня 2017 року та L.B. v. Hungary [GC], № 36345/16, § 106, 9 березня 2023 року).

У зв'язку із цим Суд повинен оцінити, по-перше, чи було втручання «законним» (див. Surikov v. Ukraine, заява № 42788/06, §§ 71–72, від 26 січня 2017 року). Суд зазначив, що в національному провадженні заявник стверджував, що міліція порушила статтю 32 Конституції та статтю 14 Закону про захист персональних даних, які вимагають згоди особи на розкриття особистої інформації, за винятком випадків, коли таке розкриття прямо вимагається законом. Ані національні органи, які розглядали цей аргумент на національному рівні, ані Уряд у своїх зауваженнях до Суду не посилалися на жодний законодавчий акт, який би вимагав від міліції розкривати інформацію про минулі судимості за обставин справи заявника. Єдине нормативне положення, на яке покликалися органи влади у зв'язку із цим – п. 9.9 наказу № 823/188, який вимагав від міліції видавати довідки з урахуванням вимог статті 89 КК. Навіть якщо припустити, що цей наказ може кваліфікуватися як «закон» для цілей статті 32 Конституції та розділу 14 Закону про захист персональних даних, Суд не міг виявити жодного елементу, який би вказував на те, що вищезгадане положення, сформульоване в дуже загальних рисах, вимагало розкриття інформації про судимості, що були зняті або погашені. Тому Суд не міг дійти висновку, що посилання на погашену судимість заявника у довідці про несудимість, про яку йдеться, мало достатню підставу в застосовному законодавстві (див. Radu v. the Republic of Moldova, № 50073/07, §§ 30–32, від 15 квітня 2014 року).

Однак у цій справі Уряд не висловився щодо існування такої законної мети або необхідності втручання, на яке скаржився заявник. ЄСПЛ, у свою чергу, зазначив, що довідка, яку запитував заявник для використання у зв'язку з пошуком роботи, була сформульована таким чином, що розкривала наявність у нього судимості, але не містила жодних деталей, які могли б мати відношення до процесу прийняття рішення про працевлаштування, таких як характер, вид або дата правопорушення. З наявних матеріалів ЄСПЛ не міг з'ясувати, яким чином розкриття цієї конкретної інформації у запитуваних довідках, що могло вимагатися у різних ситуаціях, коли погашена судимість заявника не мала очевидного значення, переслідувало будь-яку із законних цілей, перелічених у пункті 2 статті 8 Конвенції, чи відповідало будь-якій нагальній суспільній потребі або забезпечувало справедливий баланс між правами заявника за статтею 8 Конвенції та інтересами будь-якої третьої сторони знати про його минулу

судимість, яка, відповідно до вимог національного законодавства, вже була погашена (див. P.T. v. the Republic of Moldova, згадане вище, §§ 29–32).

З матеріалів Уряду вбачалося, що після подій, які стали підставою для подачі цієї заяви, Міністерство внутрішніх справ переглянуло відповідну політику. Відповідно до наказу № 207, виданого у 2022 році, суб'єкти даних тепер користуються більшою гнучкістю у визначенні обсягу інформації, включеної до довідки про несудимість, залежно від мети їхнього запиту.

ЄСПЛ позитивно відзначив загальні зусилля Уряду щодо вдосконалення національної системи захисту даних у цій сфері. Водночас він наголосив, що подальші реформи не мали жодного впливу на особисту ситуацію заявника, викладену в згаданій заяві. Таким чином, стосовно заявника було порушено статтю 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 12 вересня 2024 року та є остаточним.

СТАТТЯ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ (ЗАХИСТ ВЛАСНОСТІ)

MELANDRI v. San Marino (№ 25189/21)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги за пунктами 1 та підпунктами «a» та «b» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з кримінальним провадженням проти заявника за відмивання коштів, а також скарги щодо подальшої конфіскації його майна за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

28 листопада 2012 року Агентство фінансової розвідки (далі – FIA) повідомило слідчого суддю про потенційно незаконні банківські операції заявника та L.C. у B.C. S.p.a. – банку Сан-Марино.

У період з 2 вересня 2009 року по 17 березня 2010 року заявник поклав на свій банківський рахунок 4,865,830 євро (EUR) готівкою та чеками на суму близько 500 000 євро.

Тим часом L. C., якого заявник представив банку, також відкрив поточний рахунок у банку на ім'я виноробної компанії O. (далі – компанія O.), єдиним директором якої він був. У період з 20 жовтня 2010 року по 22 грудня 2010 року на рахунок цієї компанії було перераховано 310 000 євро від компанії A. G., яка була пов'язана із заявником.

FIA поінформувало, що з повідомлень у ЗМІ в червні 2012 року стало відомо, що в результаті розслідування під назвою «Операція Баккус» [«Operation Baccus»], яке проводилося, inter alia, Управлінням Барі по боротьбі з мафією (the Bari Anti-Mafia District Directorate, Італія), заявник разом з L. C. були піддані заходам, що обмежують особисту свободу. Заявник та інші особи були звинувачені в Італії у вчиненні низки злочинів, включаючи відмивання коштів, змову з метою вимагання, лихварство та шахрайство проти Держави, через низку фіктивних операцій у виноробному секторі. Незаконна діяльність мала на меті в кінцевому підсумку ввести в оману італійські податкові органи та Європейський Союз.

22 листопада 2013 року слідчий суддя, на підставі доказів, отриманих в рамках міжнародної правової допомоги, пред'явив заявнику та L. C. обвинувачення у відмиванні коштів за статтею 199 *bis* Кримінального кодексу, розпорядившись про накладення превентивного арешту на поліс страхування життя з єдиним страховим внеском, укладеного у компанії C.S.A. S.p.a., на який були переведені цінні папери та суми на загальну суму приблизно 6 800 000 євро, на рахунок у банку CIS, на якому знаходилося 480 євро, а також на будь-який інший рахунок, що міг бути пов'язаний із заявником, у будь-якій іншій фінансовій установі в Сан-Марино.

Заявнику було висунуто офіційні обвинувачення 9 грудня 2014 року. Відповідно до обвинувального акта слідчого судді від 17 квітня 2015 року, заявник звинувачувався в переказі та приховуванні коштів, отриманих злочинним шляхом, через різні банківські операції.

Вироком судді суду першої інстанції (Commissario della Legge) від 10 січня 2019 року заявника було визнано винним у відмиванні коштів, переведенні та приховуванні коштів незаконного походження, за обома обвинуваченнями, враховуючи триваючий характер злочинів у сукупності, й суд, схиляючись до мінімальної міри покарання вирішив призначити заявникові покарання у вигляді позбавлення волі до 4 років і 6 місяців. Крім того, відповідно до статті 147 КК суддя розпорядився про конфіскацію раніше арештованого майна, а також нарахованих на нього відсотків.

Суддя першої інстанції вважав, що заявник був залучений до різних кримінальних проваджень, пов'язаних з економічними злочинами, які принесли значні суми грошей (мільйони євро). Обставини справи, в тому числі строки та використані методи, свідчили про те, що кошти, якими володів заявник, були отримані в результаті таких правопорушень. Цих доказів (prove logiche) було достатньо, щоб переконати суддю, як того вимагає національна практика, незалежно від встановлення вини у вчиненні цих предикатних злочинів. Національний суд вважав, що не можна ігнорувати той факт, що заявник був причетний до організованої злочинності протягом декількох років і що на депозити було покладено готівку, що є типовим для осіб, які бажають приховати походження коштів. Таким чином, поведінка заявника становила склад злочину, передбаченого статтею 199 *bis* КК, і такі елементи злочину, як об'єктивна сторона та прямий умисел були встановлені.

Розглянувши апеляцію заявника 6 листопада 2020 року Апеляційний суд залишив у силі обвинувальний вирок за першим пунктом обвинувачення, при цьому змінивши підстави його постановлення. Зокрема, він вважав, що заявник дійсно вчинив злочин з відмивання коштів, який, проте, підлягав кримінальному переслідуванню у цій справі, оскільки Закон № 99/2010 вже передбачав, що відповідний виняток, передбачений статтею 199 *bis* КК, не застосовується до предикативного (основного) злочину – виготовлення фальшивих рахунків-фактур. Суддя апеляційного суду також виправдав заявника за другим обвинуваченням, не погодившись з висновком суду першої інстанції з огляду на причини виправдання співучасника, а саме на відсутності доказів продовження існування злочину після внесення змін у 2013 році). У будь-якому випадку, навіть за умови правильного підґрунтя, яке було застосоване в апеляції, кошти, про які йшлося у другому обвинуваченні, були скоріше засобом вчинення злочину, а не прибутком, і саме з цієї причини обидва обвинувачені повинні були бути виправдані. Як наслідок, суд переглянув та призначив покарання, inter alia,

у вигляді 4 років і 3 місяців позбавлення волі. Решта вироку була залишена без змін.

Посилаючись на пункт 1 та підпункти «a» та «b» пункту 3 статті 6 Конвенції й на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, заявник скаржився, зокрема, на те, що він не мав можливості захистити себе, оскільки його звинуватили у відмиванні коштів [money laundering], а не у відмиванні власних коштів [self-laundering], а також на те, що рішення про конфіскацію не було пропорційним.

Оцінка Суду

В контексті скарги за пунктом 1 та підпунктами «a» та «b» пункту 3 статті 6 Конвенції основний аргумент заявника полягав в тому, що він не знав про правову кваліфікацію відповідних суттєвих фактів, оскільки вважав, що існувала різниця між відмиванням коштів [money laundering] і відмиванням власних коштів [self-laundering], хоча вони і охоплювалися однією й тією ж нормою (стаття 199 *bis* КК).

По-перше, ЄСПЛ зазначив, що стаття 199 *bis* КК стосувалася злочину відмивання коштів [money laundering]. Однак, згідно зі статтею 199 *bis* КК (у редакції до 2013 року), особа, яка вчинила основний злочин (який призвів до отримання активів, що в кінцевому підсумку були відмиті), могла скористатися застереженням про виключення з обвинувачення відмивання коштів (див. Staiano v. San Marino (ухв.), № 75201/16, § 58, 3 вересня 2019 року). Як стверджував Уряд та визнав Апеляційний суд, вже до 2013 року це застереження не застосовувалося до «видачі, використання або випуску рахунків-фактур або інших документів за вигадані операції або послуги» відповідно до статті 1 (f) Закону № 99/2010 (що також визнав заявник у своїй заяві). ЄСПЛ погодився, що в правовій системі Сан-Марино, хоча юридична термінологія може відсилати до «відмивання» та «відмивання власних коштів», як стверджував Уряд, злочин, передбачений статтею 199 *bis* КК, залишається одним і тим самим, незалежно від будь-яких винятків, які можуть з'явитися через те ж саме положення або інші закони, що впливають на це положення. Таким чином, ЄСПЛ не міг погодитися з аргументом заявника про те, що така ситуація створила двозначність, яка унеможливлює захист (пункт 51 рішення).

З огляду на це заявник був детально поінформований про характер та причини пред'явлених йому обвинувачень, що дало йому достатній час та можливості підготувати належний захист. ЄСПЛ відхилив скаргу заявника за пунктом 1 та підпункти «a» та «b» пункту 3 статті 6 Конвенції (пункти 53–54 рішення).

Щодо скарги за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, то ЄСПЛ, з посиланням на свою практику нагадав, що захід конфіскації, навіть якщо він

передбачає позбавлення майна, однак, є контролем за використанням майна у значенні другого пункту статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див. рішення у справах Air Canada v. the United Kingdom, 5 травня 1995 року, § 34, Series A № 316-A, § 34; Silickienė v. Lithuania, № 20496/02, § 62, 10 квітня 2012 року, § 62; S.A. Bio d'Ardennes v. Belgium, № 44457/11, § 48, 12 листопада 2019 року, § 48; та Markus v. Latvia, № 17483/10, § 70, 11 червня 2020 року). Однак у деяких випадках, коли конфіскація передбачала передачу права власності на постійній основі, а заявник не мав реальної можливості повернути своє майно, ЄСПЛ вважав, що такі заходи були рівнозначні позбавленню власності (див., наприклад, рішення у справах Andonoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, № 16225/08, § 30, 17 вересня 2015 року; B.K.M. Lojistik Tasimacilik Ticaret Limited Sirketi v. Slovenia, № 42079/12, § 38, 17 січня 2017 року; та Yaşar v. Romania, № 64863/13, § 49, 26 листопада 2019 року) (пункт 63 рішення).

В обох ситуаціях ЄСПЛ повинен встановити, чи був захід законним і «відповідав загальним інтересам», а також чи існував розумний зв'язок пропорційності між застосованими засобами та метою, яку прагнули досягти (див. рішення у справах Džinić v. Croatia, № 38359/13, §§ 61 і 62, 17 травня 2016 року, та Gogitidze and Others v. Georgia, № 36862/05, §§ 96 і 97, 12 травня 2015 року). Характер втручання, переслідувана мета, характер порушених майнових прав, а також поведінка заявника і державних органів, що втручаються, є одними з основних факторів, що мають істотне значення для оцінки того, чи було дотримано при застосуванні оскаржуваного заходу необхідного справедливого балансу і, зокрема, чи було накладено непропорційний тягар на заявника (див. рішення у справі Karahasanoğlu v. Turkey [GC], № 21392/08 та 2 інші, § 149, від 16 березня 2021 року, та Ferhatović v. Slovenia, № 64725/19, § 43, 7 липня 2022 року).

ЄСПЛ зазначив, що стосовно законності заходів з конфіскації в Сан-Марино він раніше визнавав конфіскацію, за відсутності обвинувальних вироків, законною відповідно до частини другої статті 147 КК, на яку посилався Уряд у цій справі (див. Zaghini v. San Marino, № 3405/21, § 59, 11 травня 2023 року, та рішення у справі Balsamo v. San Marino, №№ 20319/17 та 21414/17, §§ 73 та 89, 8 жовтня 2019 року), та конфіскації після засудження, які були законними відповідно до частини 1 статті 147 та на той час (3), а тепер (10) КК (див. Sofia v. San Marino (ухв.), № 38977/15, § 69, 2 травня 2017 року). У цій справі заявника було визнано винним у відмиванні коштів, отриманих злочинним шляхом, у зв'язку з переказом грошей, вчиненим у період з 10 березня 2011 року до 27 грудня 2011 року, дати останнього переказу страхового поліса. Суддя апеляційного суду постановив, що ці кошти, або більша їх частина, становили особистий прибуток, отриманий заявником в обмін на його участь в організованій злочинності. Таким чином, ці суми були визнані такими,

що отримані злочинним шляхом. На додаток, сам заявник визнав, що конфісковані гроші були ціною, прибутком або плодом злочину і що єдиною можливою правовою підставою для конфіскації у його справі була частина перша статті 147 КК. З цього випливало, що у цій справі, враховуючи відповідний обвинувальний вирок, було б достатньо визнати, що конфіскація, застосована до заявника, відповідала закону, а саме частині першій статті 147 (або частині третій у різних її редакціях) (пункт 70 рішення).

Також очевидно, що захід у цій справі мав законну мету, в загальних інтересах, а саме боротьбу з відмиванням грошей (див. рішення у справах Zaghini, згадане вище, § 60; Sofia, згадане вище, § 70; та Piras v. San Marino (ухв.), № 27803/16, § 54, 27 червня 2017 року) (пункт 71 рішення).

Стосовно пропорційності, попри відсутність сумнівів конфіскації значної суми коштів, національні суди обох інстанцій вважали, що вона була отримана від злочину, і встановили, що заявник не зміг довести, що ці суми мали законне походження. У зв'язку з цим, а також щодо процесуальних гарантій, ЄСПЛ послався на свій попередній висновок про те, що в кримінальному провадженні були дотримані права захисту. Беручи до уваги всі відповідні факти та італійське провадження, на думку судді апеляційного суду, відповідні перекази були відмиванням коштів (іншими словами, переказ доходів від кримінального правопорушення), і ЄСПЛ зазначив, що ці операції відповідали сумам (арештованим і, зрештою) конфіскованим. Дійсно, заявник не вказав, які суми були конфісковані в надлишку, а також не наводив цього аргументу в апеляційній скарзі, попри те, що його вже було визнано винним за цим обвинуваченням і застосовано конфіскацію (пункт 72 рішення).

Зокрема, ніщо не свідчило про те, що кошти, згадані в другому обвинуваченні, були коли-небудь (вилучені та, зрештою) конфісковані. Так само не було жодних ознак того, що конфіскація мала на меті покрити будь-які прибутки, отримані у зв'язку з другим обвинуваченням, за яким заявника було виправдано. Таким чином, аргумент заявника про те, що розмір конфіскації мав бути змінений після цього виправдувального вироку, був помилковим. З огляду на це, та враховуючи, зокрема, важливість переслідуваної мети, а також відповідні процесуальні гарантії, доступні заявнику в рамках відповідного провадження, ЄСПЛ не вважав, що цей захід був непропорційним (пункти 73–74 рішення).

Висновок

Відсутність порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 12 вересня 2024 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

YAYLALI v. Serbia (№ 15887/15)

Обставини справи

Справа стосувалася конфіскації особистих ювелірних виробів заявника сербськими митними органами після того, як він не задекларував їх під час транзиту через Сербію, на додаток до накладення штрафу, що, як він стверджував, становило порушення його прав за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Після паспортного контролю прикордонною поліцією 19 червня 2013 року заявника зупинили митники та правоохоронці Держави-відповідача на в'їзді до Сербії на кордоні з Хорватією під час подорожі з Нідерландів до Туреччини. Заявник мав при собі 1500 євро (EUR) та особисті речі. Однак, після проведення митниками огляду автомобіля, багажу та самого заявника, в останнього було знайдено сумку з 8 вживаними золотими браслетами, які того ж дня було тимчасово вилучено митними органами; після цього стосовно заявника було порушено справу про адміністративне правопорушення у зв'язку з недекларуванням ним ювелірних виробів, що становило митний проступок, визначений статтею 292 § 1(2) Закону про митну справу. Відповідно до проведеної митними органами оцінки, браслети важили 254 грами на загальну суму 7620 євро (30 євро за грам).

Під час судового засідання з розгляду цього адміністративного правопорушення заявник, у присутності перекладача та без юридичного представника, стверджував, що золоті браслети належали його дружині та які він віз до Туреччини, де в місті Анталія вони планували купити будинок. У разі ж нестачі коштів на цей будинок, заявник планував продати браслети для отримання додаткових коштів. Також, він заявив, що митники розмовляли з ним поганою турецькою мовою і що він не знав, що при в'їзді в Сербію необхідно декларувати золоті вироби.

Того ж дня суд своїм рішенням визнав заявника винним у вчиненні адміністративного правопорушення, а саме у навмисному недекларуванні товарів, які він ввіз на митну територію Республіки Сербія, зокрема «8 б/у браслетів», виготовлених з жовтого металу, схожого на золото, загальною вагою 254 грами.

Заявника було оштрафовано на 55 000 сербських динарів (RSD; на той час приблизно 665 євро); стягнуто судові витрати в розмірі 1000 динарів (близько 12 євро). Суд, покликаючись на статтю 40 Закону про проступки, з огляду на загальні обставини справи та те, що правопорушник не завдав серйозної шкоди Державі, наклав штраф у розмірі, нижчому від встановленого законом

граничного розміру, оскільки навіть значно зменшений штраф все одно відповідав бажаному стримувальному та каральному ефекту та сприяв запобіганню майбутнім подібним порушенням.

Зрештою, суд застосував захисний захід (*zaštitna mera oduzimanja robe kao predmeta prekršaja*), конфіскувавши всі 8 браслетів як предмет правопорушення *(predmet prekšaja*). Застосовуючи захід конфіскації, суд вказав на обов'язковий характер санкції, передбаченої статтею 298 Закону про митну справу, яка мала бути виконана після того, як рішення стане остаточним. Браслети були тимчасово вилучені до завершення провадження у справі про проступок.

26 червня 2013 року заявник, якого представляв сербський адвокат, оскаржив захід конфіскації.

2 липня 2013 року Вищий суд у справах про адміністративні правопорушення відхилив апеляцію заявника та залишив без змін рішення суду першої інстанції. Він підтвердив, що конфіскація була обов'язковою і що її застосування не перебувало в межах дискреції суду у справах про недекларування товарів на кордоні, незалежно від того, чи були ці товари придбані законним шляхом. Конфіскація була застосована в загальних інтересах та відповідно до закону.

Конституційна скарга заявника стосовно незаконності норм Закону про митну справу стосовно обов'язковості конфіскації була відхилена Конституційним Судом.

Заявник скаржився на те, що конфіскація законно придбаних ювелірних виробів сербськими митними органами після того, як він не задекларував їх під час транзиту через Сербію, була вкрай непропорційним та невиправданим втручанням, яке порушувало статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

Оцінка Суду

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції

Як зауважив ЄСПЛ, сторони не заперечували, що рішення національних органів влади про конфіскацію не задекларованих ювелірних виробів становили втручання у право заявника на мирне володіння своїм майном, гарантоване статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Стосовно питання про те, яке з правил, що містяться у статті 1 Першого протоколу потрібно застосувати Суд зауважив, що митні органи спочатку тимчасово вилучили всі незадекларовані браслети, а суди у справах про адміністративні правопорушення згодом конфіскували вилучені у заявника браслети, що призвело до остаточної передачі їх Державі. ЄСПЛ вважав, що немає потреби займати чітку позицію щодо правила статті 1 Першого протоколу, відповідно до якого справу слід розглядати в контексті позбавлення власності або контролю за його використанням – оскільки принципи,

що регулюють питання виправдання в обох контекстах, по суті, однакові, включаючи, як і легітимність мети будь-якого втручання, так і його пропорційність та збереження справедливого балансу (див. Denisova and Moiseyeva v. Russia, № 16903/03, § 55, від 1 квітня 2010 року, а також Credit Europe Leasing Ifn S.A. v. Romania, № 38072/11, §§ 68–71, 21 липня 2020 року).

ЄСПЛ вважав недоцільним розглядати питання законності оскаржуваного заходу, і натомість перевірити, чи переслідувало втручання законну мету та чи було воно пропорційним (див. Imeri v. Croatia, № 77668/14, §§ 50–51, від 24 червня 2021 року).

В цій справі Конституційний Суд не оцінював, чи було рішення про конфіскацію пропорційним, але переконався, що воно було законним.

З наявних матеріалів і доводів Уряду не випливало, що перевезення золота чи особистих золотих прикрас через митний кордон Сербії було незаконним або що існувала якась конкретна заборона щодо кількості чи вартості золотих прикрас, які можна було ввозити або перевозити під час транзиту (див. AGOSI v. the United Kingdom, від 24 жовтня 1986 року, § 55, серія A, № 108, щодо заборони імпорту золотих монет). Конфісковане золото не було ані контрабандою, ані знаряддям будь-якої злочинної діяльності чи прибутком від неї (див. Phillips v. the United Kingdom, № 41087/98, §§ 9–18, ECHR 2001-VII, та Ulemek v. Croatia, № 21613/16, § 65, від 31 жовтня 2019 року).

Що стосується поведінки заявника, Суд зазначив, що він задекларував 1500 євро та особисті речі під час митного контролю, але не задекларував золоті браслети, які були виявлені під час перевірки митними органами. Неналежну поведінку заявника було кваліфіковано як навмисну через те, що він повинен був усвідомлювати обов'язок декларування, а отже, свідомо прийняв наслідки невиконання ним цього обов'язку (див. Sadocha v. Ukraine, № 77508/11, §§ 29–33, від 11 липня 2019 року; Togrul v. Bulgaria, № 20611/10, § 44, від 15 листопада 2018 року, § 27; Ismayilov v. Russia, № 30352/03, §§ 36–38, від 6 листопада 2008 року; Gabrić v. Croatia, № 9702/04, §§ 38–39, від 5 лютого 2009 року).

ЄСПЛ зауважив про відсутність ознак того, що заявник мав будь-яку судимість, а національні органи влади, в свою чергу, не мали жодної інформації про те, що він брав участь у будь-якій злочинній діяльності чи перебував під слідством у зв'язку з цим відповідно до інциденту, про який йде мова. Товари були придбані законним шляхом і не було ознак будь-якого передбачуваного незаконного використання. Відповідно не було жодних підстав вважати, що, конфіскувавши золоті браслети у заявника, влада прагнула запобігти будь-якій незаконній діяльності, як, наприклад, відмивання грошей, торгівля наркотиками або ухилення від сплати податків.

Звідси випливало, що єдиною неправомірною поведінкою заявника була його неспроможність задекларувати митним органам золоті браслети.

Також Суд нагадав, що для того, щоб бути пропорційним, втручання має відповідати серйозності порушення, а санкція – тяжкості правопорушення, за яке вона покликана покарати, у цьому випадку – недекларування товарів перед митними органами, а не тяжкість будь-якого ймовірного порушення, яке фактично не було встановлено, наприклад, відмивання коштів або ухилення від сплати митних зборів, оскільки у цій справі навіть не йдеться про таке порушення (див. Ismayilov v. Russia, № 30352/03 §§ 36–38, від 6 листопада 2008 року; Grifhorst v. France, № 28336/02, § 102, від 26 лютого 2009 року).

ЄСПЛ звернув увагу, що замість передбаченого штрафу за правопорушення, про яке йдеться, суди у справах про адміністративні правопорушення вважали, врівноважуючи різні елементи, що загальні обставини виправдовували накладення штрафу, нижчого від встановленого законом розміру. При цьому національні органи влади визнали, що правопорушник не завдав Державі серйозної шкоди, і дійшли висновку, що значно зменшений штраф відповідатиме бажаному стримувальному та каральному ефекту й запобігатиме майбутнім порушенням правил у справі заявника.

Незважаючи на наведене, національні суди винесли постанову про конфіскацію незадекларованих ювелірних виробів у повному обсязі як об'єкта правопорушення, що було стримувальним і каральним за своєю метою.

ЄСПЛ зауважив, що, як встановлено національними судами, конфіскація всіх незадекларованих товарів була обов'язковим заходом, який накладався на додаток до штрафу за митний проступок (див. Karapetyan v. Georgia, № 61233/12, § 36, від 15 жовтня 2020 року).

Відповідно до Закону про митну справу національні органи влади не мали права оцінювати пропорційність заходу та в цьому контексті брати до уваги те, що заявник довів законне придбання особистих ювелірних виробів. Раніше Суд висловлював думку про те, що стосовно правопорушень, пов'язаних із незадекларованою готівкою, надто жорсткий законодавчий підхід часто може призвести до того, що національні органи влади не зможуть знайти необхідний справедливий баланс між вимогами загального інтересу та вимогами захисту права власності особи (див. mutatis mutandis, Gyrlyan, цит. вище, §§ 30–31, та Yaremiychuk and Others v. Ukraine, № 2720/13 та 6 інших, § 31, від 9 грудня 2021 року).

На думку ЄСПЛ, обов'язковий характер конфіскації, на додаток до штрафу, міг перешкодити національній владі оцінити окремі обставини та пропорційність конфіскації у цій справі.

Таким чином, автоматичний характер конфіскації позбавив заявника будь-якої розумної можливості подати свою справу до відповідних органів влади з метою ефективного оскарження заходів, що становили втручання в його права власності, і мати будь-які шанси на успіх у зв'язку із цим.

На думку ЄСПЛ, наведених у справі міркувань було достатньо для висновку про те, що обов'язкова конфіскація золотих ювелірних виробів, про які йшла мова, поклала на заявника індивідуальний і надмірний тягар.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 17 вересня 2024 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 14 КОНВЕНЦІЇ (ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ)

DE JESUS LOURENÇO JÓIA v. Portugal (ухв.) (№ 4976/23)

Обставини справи

Справа стосувалася відмови органів влади надати заявнику (стажеру португальської кримінальної поліції (*Polícia Judiciária*)) статус інваліда війни (*estatuto de deficiente das forças armadas*). Заявник посилався на статтю 14 Конвенції та статтю 1 Протоколу № 12 до Конвенції.

9 жовтня 1998 року заявник втрутився у конфлікт між двома особами – учасниками дорожньо-транспортної пригоди, в результаті чого йому було завдано тяжких тілесних ушкоджень, що призвели до стійкої часткової втрати працездатності (23,5 % у 2009 році та 37,8 % у 2017 році). Зазначений інцидент португальська кримінальна поліція кваліфікувала як нещасний випадок під час виконання службових обов'язків.

У липні 2017 року заявник звернувся до Генерального директора Португальської кримінальної поліції з проханням надати йому статус особи з інвалідністю внаслідок війни на підставі Указу № 43/76 від 20 січня 1976 року, який передбачав певні соціальні виплати у разі зниження розумових або фізичних здібностей під час проходження військової служби або захисту національних інтересів у небезпечних умовах. Зокрема, цей Указ передбачав надання такого статусу, якщо нещасний випадок стався (а) під час проходження військової служби або за обставин, безпосередньо пов'язаних з нею, або під час перебування в полоні; (б) під час підтримання громадського порядку; (в) під час гуманітарної діяльності; або (г) під час виконання військового обов'язку, пов'язаного з підвищеним ризиком. Він також послався на Указ № 275-A/2000 від 9 листопада 2000 року, згідно з яким такий статус може бути наданий працівникам кримінальної поліції.

З огляду на відсутність будь-якого рішення щодо себе, заявник звернувся з адміністративним позовом та клопотанням про видачу судового наказу до Адміністративного суду міста Лісабона вважаючи, що, з одного боку, його часткова інвалідність може ще більше погіршити його здоров'я, а з іншого боку, його статус дозволить йому отримати спеціальну пенсію.

Рішеннями Адміністративного суду міста Лісабона від вересня 2019 року було відмовлено у задоволенні вимог заявника. Суд виходив з того, що, хоча заявник отримав травму під час виконання своїх професійних обов'язків, цей нещасний випадок не був пов'язаний з «підвищеним ризиком», що перевищує ризик, пов'язаний з будь-якою діяльністю поліції, як того вимагає Указ № 43/76.

Не погоджуючись з ухваленим судовим рішенням та застосованим судом тлумаченням норм права, заявник оскаржив його в апеляційному порядку. Він, зокрема, стверджував, що вимогу «підвищеного ризику» не можна застосувати у цій справі. Він також вказав на колегу (V. P.), який був визнаний інвалідом на підставі згаданих указів, стверджуючи, що обидва отримали тілесні ушкодження під час «підтримання громадського порядку».

Рішенням від 6 травня 2021 року Південно-Центральний адміністративний суд підтримав рішення суду першої інстанції та відхилив доводи заявника щодо тлумачення Указу № 43/76, згідно з яким визнання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни в результаті будь-якого нещасного випадку під час звичайної діяльності поліції без підвищеного ризику, наприклад, патрулювання, суперечитиме меті цього законодавства.

Рішенням від 22 вересня 2022 року Вищий Адміністративний Суд остаточно підтвердив, що вимога «підвищеного ризику» повинна застосовуватися до всіх підстав, перелічених в Указі № 43/76. Дійшовши такого висновку, і Південний Центральний адміністративний суд, і Вищий Адміністративний Суд спиралися на усталену національну практику. Їхня оцінка обмежувалася питаннями права, пов'язаними з тлумаченням Указу № 43/76, без урахування тверджень заявника про те, як цей Указ може бути застосований до інших нормативно-правових актів.

Посилаючись на статтю 14 Конвенції та статтю 1 Протоколу № 12 до Конвенції, заявник скаржився до ЄСПЛ на відмову національних органів влади визнати його особою з інвалідністю внаслідок війни, на відміну від V. P., якому було надано такий статус через поранення, яких він зазнав під час виконання службових обов'язків, що спричинило стійку часткову втрату працездатності на 30 %. Заявник стверджував, що він був вимушений продовжувати виконання своїх обов’язків і це призвело до погіршення стану його здоров’я. Водночас надання заявнику статусу особи з інвалідністю внаслідок війни дозволило б йому вийти на пенсію та отримувати виплати у повному розмірі.

Оцінка Суду

З урахуванням змісту скарг заявника та своїх повноважень, ЄСПЛ першочергово розглянув заяву з точки зору статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції та статтею 8 Конвенції.

Зокрема, ЄСПЛ вказав, що у цій справі національні суди, в тому числі Вищий адміністративний суд, як суд останньої інстанції, послідовно вважали, що обставини, пов'язані з нещасним випадком, про який йдеться, не відповідають вимозі «підвищеного ризику», яка повинна застосовуватися до всіх

підстав, зазначених у застосовних нормах. Відповідно, вони постановили, що заявник не відповідав юридичним критеріям військової інвалідності.

У цьому контексті ЄСПЛ повторив, що тлумачення національного законодавства є справою національних судів, які найкраще можуть тлумачити та застосовувати національне законодавство. Наглядова функція Суду обмежується забезпеченням того, щоб таке застосування та тлумачення були сумісними з вимогами Конвенції (див. рішення у справах García Ruiz v. Spain [GC], № 30544/96, §§ 28–29, ECHR 1999-I, та Pla and Puncernau v. Andorra, № 69498/01, § 46, від 13 липня 2004 року). У цій справі Суд не вважав, що тлумачення, зроблене національними судами на основі усталеної національної практики, є необґрунтованим, свавільним або таким, що явно не відповідає принципам, покладеним в основу Конвенції (див., a contrario, рішення у справі Glor v. Switzerland, № 13444/04, § 91, ECHR 2009) (пункт 14 ухвали).

З огляду на вищевикладене ЄСПЛ виснував, що заявник не мав «законного очікування» у розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції щодо надання йому вищезазначеного статусу. Відповідно, факти справи не підпадали під дію цього положення.

Враховуючи цей висновок, а також те, що стаття 14 Конвенції не має самостійного існування, Суд вважав, що стаття 14 не може бути застосована у цій справі в частині, що стосується статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Відповідно скарга за статтею 14 у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, якщо припустити, що вона була належним чином подана до національних судів, є несумісною ratione materiae з положеннями Конвенції у розумінні підпункту «a» пункту 3 статті 35 і має бути відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції (див. рішення у справах Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic (ухв.), № 39794/98, §§ 68 та 76, ECHR 2002 VII, та Dobrowolski and Others v. Poland (ухв.) № № 45651/11, 68650/11 та інші, § 31, від 13 березня 2018 року) (пункт 17 ухвали).

Розглядаючи скаргу заявника на погіршення стану його здоров'я у зв'язку з виконанням ним завдань після нещасного випадку (див. пункт 9 цього рішення), ЄСПЛ нагадав, що приватне життя включає фізичну та психологічну недоторканність особи (див., mutatis mutandis, рішення у справі Vavřička and Others v. the Czech Republic [GC], № № 47621/13 and 5 others, § 261, від 8 квітня 2021 року).

Суд зазначив, що у цій справі, незважаючи на труднощі, з якими зіткнувся заявник, останній не надав жодних відповідних документів, які б встановлювали причинно-наслідковий зв'язок між виконанням ним своїх обов'язків після нещасного випадку та стверджуваним погіршенням стану його здоров'я. Відповідно, факти цієї справи не підпадають під дію статті 8 Конвенції (див.

рішення у справі Beeler v. Switzerland [GC], № 78630/12, §§ 47–72, від 20 жовтня 2020 року) (пункт 19 рішення).

Звідси випливало, що скарга за статтею 14 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції є несумісною ratione materiae з положеннями Конвенції у розумінні підпункту «a» пункту 3 статті 35 і має бути відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

Що стосується скарги заявника за статтею 1 Протоколу № 12 до Конвенції, ЄСПЛ підкреслив, що відповідно до Пояснювальної записки, це положення застосовується, серед іншого, до дискримінації з боку органу державної влади при здійсненні ним дискреційних повноважень (див. рішення у справі Savez crkava "Riječ života" and Others v. Croatia, № 7798/08, §§ 103–04, від 9 грудня 2010 року). У цій справі заявник скаржився на відмову національних органів влади надати йому статус особи з інвалідністю внаслідок війни, на відміну від V. P., і ЄСПЛ визнав, що така відмінність може підпадати під дію статті 1 Протоколу № 12 до Конвенції.

Однак, припускаючи, що скарга заявника була належним чином подана до національних судів (див. пункти 6 і 8 цього рішення), заявник повинен був довести, що, з огляду на особливий характер його скарги, він перебував у ситуації, подібній до ситуації V. P. (див. рішення у справі Clift v. the United Kingdom, № 7205/07, § 66, від 13 липня 2010 року). Водночас сам факт того, що V. P. було надано такий статус за тілесні ушкодження, яких він зазнав під час «підтримання громадського порядку», не був достатнім для того, щоб Суд дійшов висновку, що заявник зазнав дискримінації. Дійсно, заявник не продемонстрував, чи була застосована відповідна вимога «підвищеного ризику» у справі V. P. Таким чином, заявнику не вдалося довести, що існувала інша особа, яка перебувала у відповідному подібному або аналогічному становищі та з якою поводилися інакше, ніж з ним (пункт 22 ухвали).

Враховуючи зазначене, ЄСПЛ виснував, що ця заява є явно необґрунтованою у розумінні пункту 3 статті 35 і має бути відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву було визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 3 вересня 2024 року, оприлюднена 26 вересня 2024 року та є остаточною.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

PAVLYSHYN v. Ukraine (№ 25093/17): непроведення ефективного розслідування тверджень заявника про жорстоке поводження з боку його сусідів, яке відбулося на очах у його неповнолітніх дітей – порушення

SPARYSH AND KUTSMAND v. Ukraine (№ 49709/18 та 49870/18): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту; інші скарги, висунуті за усталеною практикою Суду – порушення

Стаття 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

SYRYTSYA AND OTHERS v. Ukraine (№ 18261/23 та 2 інших – див. перелік у Додатку): надмірна тривалість тримання під вартою під час досудового розслідування; інші скарги, висунуті за усталеною практикою ЄСПЛ (див. перелік у Додатку) – порушення

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

BURDA AND OTHERS v. Ukraine (№ 43007/13 та 11 інших – див. перелік у Додатку): надмірна тривалість цивільних проваджень та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту – порушення

GAVRYLYUK v. Ukraine (№ 19612/23 та 33083/23): надмірна тривалість кримінального провадження та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту; інші скарги, висунуті за усталеною практикою ЄСПЛ (див. перелік у Додатку) – порушення

SHPYTALNYY AND OTHERS v. Ukraine (№ 52921/21 та 5 інших – див. перелік у Додатку): надмірна тривалість кримінальних проваджень та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту; інші скарги, висунуті за усталеною практикою ЄСПЛ (див. перелік у Додатку) – порушення

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

MOROZ v. Ukraine (№ 63648/14): виселення матері та доньки з приміщень, які були зареєстровані як «нежитлові», в якому вони проживали близько 40 та 23 років відповідно – порушення

MYRONYUK v. Ukraine (№ 22566/14): виселення заявника та його родини з державного гуртожитку без перевірки пропорційності такого заходу – порушення

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (вересень 2024 року). Рішення за період із 01.09.2024 по 30.09.2024 / Відп. за вип.: С. В. Гаврилюк, Д. О. Мудрак, А. А. Петренко, Т. В. Простибоженко, О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2024. – 66 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:
https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home;
https://hudoc.echr.coe.int.
2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.
3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

fb.com/supremecourt.ua

t.me/supremecourtua

@supremecourt_ua

so.supreme.court.gov.ua